

A MAGYAR
KODÁLY
TÁRSASÁG
HÍREI

XXXVII. évfolyam

2016/4

ORSZÁGOS KODÁLY ZOLTÁN MŰVELTSÉGI VETÉLKEDŐ

KODÁLY ZOLTÁN születésének 135. és halálának 50. évfordulója 2017-ben kiemelt ünnepi esemény lesz Magyarországon, a világ számos Kodály Intézetében, valamint a Kodály-koncepció elvei alapján működő iskolákban.

A Kodály-emlékév lehetőséget kínál a világhírű zeneszerző, zenepedagógus és zenetudós munkásságának európai bemutatására, és egyúttal Magyarország pezsgő kulturális életének reprezentálására.

A kettős évforduló alkalmából Érd felhívással fordul a megyei jogú városok polgármestereihez a műveltségi verseny meghirdetésében, felkarolásában, támogatásában való közreműködésre.

A versenyjellegű országos műveltségi játék FŐVÉDNŐKEI:

KODÁLY ZOLTÁNNÉ PÉCZELY SAROLTA énekművész,

DR. ARADSZKI ANDRÁS, a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium energiaügyért felelős államtitkára, országgyűlési képviselő

DR. HOPPÁL PÉTER, az Emberi Erőforrások Minisztériumának kultúráért felelős államtitkára.

VÉDNŐKEI:

PROF. SZÖNYI ERZSÉBET zeneszerző, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem ny. tanszékvezető tanára, az MMA rendes tagja, a Nemzet Művésze, Kossuth-, Liszt- és Erkel-díjas, Bartók-Pásztory-díjas, Kiváló Művész

T. MÉSZÁROS ANDRÁS Érd Megyei Jogú Város polgármestere

A
MAGYAR
KODÁLY TÁRSASÁG
HÍREI

SZERKESZTI:
MÁRKUSNÉ NATTER-NÁD KLÁRA

XXXVII. évfolyam – 2016/4
december

TARTALOM

Évfordulók éve 2016 – <i>Köteles György</i>	4
„Bárdos Lajos: Bartók emlékére”	5
Bartók és Járdányi a társművészetek tükrében	8
Zrínyi Emlékhangverseny	11
Bárdos, mint karnagy – <i>Tardy László</i>	12
Emlékezés Járdányi Pál Tanár Úrra – <i>Benczéné dr. Mező Judit</i>	16
Életút – <i>Gesztelyi Tamás</i>	21
In memoriam Joób Árpád – <i>Hartyányi Judit</i>	22
Daróci Bárdos Tamás 85 – <i>Márkusné Natter-Nád Klára</i>	26
Ünnepi köszöntő – <i>dr. Mindszenty Zsuzsánna</i>	30
Szőnyi Erzsébet szerzői est – <i>Kovács Mária</i>	32
Szép magyar ének – <i>Dombóvári János</i>	35
Forrai Katalin – <i>Dietrich Helga</i>	40
Sister Mary Alice Hein – <i>Hartyányi Judit</i>	44
Utazás egy itáliai zeneszerző világában Sgambatti – <i>Nagy Márta</i>	46
Testvérkórusok találkozója 2016 nyár – <i>dr. Szabolcsi Szabolcs</i>	48
Ünnepre jöttünk, 20 éves a Törökbálinti Vegyeskar – <i>Nagy Márta</i>	49
KÖNYVBEMUTATÓ	
Vajdasági magyar népdalok V. – <i>Benczéné dr. Mező Judit</i>	51
Köszöntő és búcsú KOCSIS ZOLTÁN	54
Előhang a Kodály-évhez – <i>dr. Ittész Mihály</i>	55

A címodalt Borsos Miklós alkotásával **Szántó Tibor** tervezte

A kiadványt Dobó Nándor tervezte

Kiadja a **Magyar Kodály Társaság**

Felelős kiadó: a **Magyar Kodály Társaság elnöke**

Adószámunk: 19040437-1-42

ISSN 0230-3639

Nyomda: László és Társa Bt.

Felelős vezető: László András

Kiadványunk támogatói

Nemzeti Kulturális Alap

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

Kodály Zoltán

**Varga Imre alkotása
a Budai Várban**

Évfordulók éve 2016

2016-ban több kiemelkedő évfordulót ünneplünk

135 éve született Bartók Béla, 50 éve halt meg Járdányi Pál,
30 éve Bárdos Lajos.

Élet-halál szabadságharcainkra egy 450. és
egy 60. évforduló emlékeztet.

Évfordulóink össze is kapcsolódnak, az ünnepektől alkotói életművek belső szellemi összetartozása, széles értelemben vett népi-nemzeti elkötelezettsége alapján, de olykor olyanféle időbeli egybeesések nyomán is, amilyen például 1456. és 1956. október huszonharmadikáját fűzi egymáshoz, és amelyeket egy teoretikus megközelítés jobb híján a véletlen kategóriájába sorol. Az évfordulókat tehát az emlékezet és a megemlékezés egyaránt joggal kapcsolja össze. Jelen beszámolóink néhány ilyen jeles megemlékezésről ad számot, a teljesség igénye nélkül.

Az idei esztendő kormányhatározat nyilvánította **Bartók-évvé**, melynek jegyében gazdag és sokoldalú rendezvénysorozat valósult meg illetve vár még megvalósulásra országszerte és az elcsatolt országrészekben. Önálló koncertek és koncertsorozatok – közöttük a hatrészes *Bartók és a magyar kórusirodalom* –, konferenciák, kiállítások, így a Ludwig Múzeum *#Bartók* [ejtsd: Hashtag Bartók] című tárlata a bartóki örökség kortárs képzőművészeti értelmezéseivel, azután ismeretterjesztő film (9 nyelven, a külképviseletek és a külföldi magyar kulturális intézetek számára), folklór, könnyűzene, kerékpártúra. A kultúra minden területe felvonul, bevonódik az ünneplésbe és gyarapszik általa.

Szervátiusz Tibor: Tiszta forrásból című köztéri szoborkompozíciójának felavatása a Kecskeméti Kodály Intézet előtt – Bartók és Kodály kettős portréja már előre utal a 2017-es Kodály-évre.

A Bárdos-évforduló programokban nem ennyire széleskörű, ám hazai és határon túli zenei eseményekben ugyancsak gazdag. Minthogy a Bárdos-életmű centrumában a kórusművészet áll, természetes módon a megemlékezések is kórus-centrikusak, közöttük az immár negyvenedik (!) Bárdos Lajos Zenei Hetek állam- és nemzetközi tavaszi rendezvényeivel – a harminc éves Bárdos Lajos Kórus szervezésében és közreműködésével, illetve – már a zeneszerző halálának november 18-i évfordulójához közeledve – a kelenföldi Szent Gellért templomban tartott szentmisével, melyen a Carmine Celebrat kórus a *Missa prima* mellett Kocsár-, Csemiczky- és Vajda-motettákat énekelt (november 13.).

„Bárdos Lajos: Bartók emlékére”

A két zeneszerzőt kapcsolja össze a Bárdos Társaság és a KÓTA közös Bartók–Bárdos emlékhangversenye, melynek mottója egy, a koncerten is elhangzó (egyébként azonban ritkán hallható) műre utal.

A koncertet november 13-án tartották a *Zeneakadémia Solti György Termében*. Az este mintegy a keresztmetszetét adta Bartók és Bárdos kórus-életművének.

Bartók Béla művészetét az általa gyűjtött népdalokból összeállított dalcsokor, a cappella egyzenés műkarok: *Tavaszi; Madárdal; Bánat; Isten veled!*, valamint két zongorakíséretes ciklus: *Falun, Négy szlovák népdal*, reprezentálta. **Bárdos Lajostól** világi és egyházi, kíséret nélküli és zongorakíséretes kompozíciók szerepeltek. A két szerző „egyensúlyát” a műsorban a *Táncszvit* előadása biztosította, melyet az **Egri&Pertis Zongoraduó** adott elő, Pertis Attila négykezes átiratában.

<p>A Bárdos Lajos Társaság és A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége – KÓTA Emlékhangversenyt rendez</p> <p>Bartók Béla születésének 135. és Bárdos Lajos halálának 30. évfordulója tiszteletére Bárdos Lajos: Bartók emlékére</p> <p>2016. november 13. vasárnap, 18 óra Zeneakadémia – Solti Terem</p> <p>A hangversenyre tisztelettel meghívjuk és szeretettel várjuk</p> <p>Védnök: Szönyi Erzsébet Kossuth-díjas, a Nemzet Művésze</p> <p>Bárdos Lajosra emlékezik: Tardy László Liszt-díjas, érdemes művész</p> <p>Szerkesztő-műsorvezető: Márkusné Natter-Nád Klára</p>	<p>MŰSOR</p> <p>Kós Károly Általános Iskola – Kicsinyek Kórusa <i>Bartók Béla</i> gyűjtéséből: Népdalcsokor <i>Bárdos Lajos</i>: Gyermekkarok – a Kicsinyek kórusa és az Európa peremén c. gyűjteményekből: Szőlőhegyen köröskútli; Békák; Pénteki Péter; Kossuth-huszár tánca Vezényel: Mitók Monika</p> <p>Szegedi Bartók Béla Nőikar <i>Bárdos Lajos</i>: Jubilate Deo <i>Bárdos Lajos-Endrődy László</i>: Ünnepi ének <i>Bárdos Lajos-Bóka László</i>: Bartók emlékére <i>Bartók Béla</i>: Gyermek- és nőikarok – <i>Tavaszi; Madárdal; Bánat; Isten veled!</i> Vezényel: Orlasi Péter</p> <p>Egri&Pertis Zongoraduó <i>Bartók Béla</i>: <i>Táncszvit</i> – Pertis Attila négykezes átirata - szünet -</p> <p>Ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium Leánykara <i>Bárdos Lajos</i>: Menyecske – zongorán közreműködik: <i>Fazekas Zsuzsanna</i> Mágos a rutafa <i>Bartók Béla</i>: Falun – I. Lakodalom, II. Bölcsődal, III. Tánc zongorán közreműködik: <i>Fazekas Zsuzsanna</i> Vezényel: Soltészné Lédeczi Judit</p> <p>Erkel Ferenc Vegyeskar <i>Bárdos Lajos</i>: Csillagvirág <i>Bartók Béla</i>: Négy szlovák népdal – zongorán közreműködik: <i>Vargu Csilla</i> <i>Bárdos Lajos</i>: <i>Libera me</i>; <i>Audi filia</i> Vezényel: Cseri Zsófia</p>
--	---

Igazi kórusünnep, a magyar énekkari kultúra ünnepe is volt ez a hangverseny, négy különböző összetételű, életkorú, arculatú együttes fellépésével: kettő iskolai, kettő felnőtt; kettő a fővárosból, kettő máshonnan.

Először a *Kós Károly Általános Iskola Kicsinyek Kórusát* hallhattuk, **Mitók Mónika** biztos irányításával. Harmadik-negyedik, és (Hraschek Katalin által tanított) ötödik osztályosok koncentrált előadásában szólt meg a már említett Bartók-népdalcsokor mellett egy sorozat Bárdos *Kicsinyek kórusa* és *Európa peremén* című füzeteiből.

A *Szegedi Bartók Béla Nőikar* énekelte a négy Bartók-egyneműkart, Bárdos-műsorukon a *Jubilate Deo*-motetta mellett két kevésbé ismert mű szerepelt, az 1975-ben, tehát kerek évfordulóra komponált *Bartók emlékére* (a regényíróként és irodalomtörténészként is számon tartott Bóka László *Bartók*-verséből vett szövegre), valamint az Endrődy László költeményét megzenésítő *Ünnepi ének Kaszap István tiszteletére*. (Egykori és mai aktualitások: az 1935-ben hősiessen viselt szenvedések közt elhunyt fiatalember kanonizálása már a negyvenes években megindult, Endrődy László Kaszap-életrajza és az ő versére 1943-ban született Bárdos-kompozíció egyaránt a gyorsan terjedő Kaszap-kultusz része; a katolikus egyház a magyar szentek és boldogok társágában november 13-án emlékezik órá is.) A szegedi együttest **Ordasi Péter** vezényelte – ökonomikus mozdulataira érzékletesebb azt mondanunk: *karjának erejével* tartotta fenn és formálta meg a műveket.

A *Ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium Leánykara Soltészné Lédeczi Judit* vezetésével készült a hangversenyre – végül azonban nélkül állt dobogóra: a neves karnagyot súlyos betegsége akadályozta. Hogy milyen elhivatott munka folyik ebben az iskolában és ebben az együttesben, bizonyítja, hogy karnagyuk nélkül is vállalhatták az előadást, biztosan támaszkodva a zongorakíséretet ellátó **Fazekas Zsuzsannára**. Bárdostól a *Menyecske*, Bartóktól a (nem iskolai kórusnak szánt) *Falun*-ciklus szólt meg, meggyőzően; csak Bárdos a cappella *Magos a rutafa* című művének előadását nem vállalhatták karnagy nélkül.

Negyedik együttesként az *Erkel Ferenc Vegyeskar* énekelte Bárdostól az *Audi filia*-motettát (a műsorfüzetben szereplő másik motetta, a *Libera*, elmaradt), azután *Varga Csilla* zongorakíséretével Bartók tót népdalait, majd megint Bárdostól a *Csillagvirág* című népdalrapszódíát – ez utóbbit különösen lendületes és kérielt előadásban hallhattuk. Karnagyuk, **Cseri Zsófia** mozdulatait nagyon differenciált kidolgozottság, feltűnő elegancia jellemzi.

Kórusünnep – írtek fentebb. A fellépő együttesek ünnepe, őket és műsorukat az est programját szerkesztő és konferáló **Márkusné Natter-Nád Klára** mutatta be, egyensúlyt teremtve egyfelől a tárgyyszerű adatközlés, másfelől a szerzők, előadók, a zenei nevelés és egyáltalán a magyar zene ügye iránti elkötelezettség személyessége között. Kórusünnepé tette azután ezt az alkalmat **Tardy László** ünnepi beszéde, mely a magyar zene-

FOTÓ: VOLTER ETELKA

élet egykori – ahogyan a szónok fogalmazott – „dirigensét”, Bárdos Lajost, a karnagyot, a Cecília-mozgalom és az éneklő ifjúság szellemi vezérét és áldozatos gyakorlati munkását állította a hallgatóság elé. Ugyancsak tárgyyszerűen és egyszersmind nagyon is személyesen, hiszen – mint a Mátyás-templom karnagyi pulpitusán és az Országos Magyar Cecília Egyesület társelnöki székében is Bárdos utóda – Tardy László a lehető legközelebről lehetett tanúja Bárdos munkásságának, hogy akinek korábban tanítványa volt a Zeneakadémián, utóbb évtizedekre munkatársul szegődjön a zeneéletben.

Bartók és Járdányi a társművészetek tükrében

Járdányi Pál bizonyosan nem foglalja el a köztudatban azt a helyet, amely őt a magyar, és ezen keresztül az egyetemes tudományhoz és művészetekhez való hozzájárulása alapján megilletné. Annak ellenére sem, hogy nevét viseli a Budapest II. kerületi Zeneiskola, és művei is el-elhangzanak a rádióban (koncerten viszont meglehetősen ritkán). Az a rendezvénysorozat, amely most az 50. évforduló alkalmából megvalósult, bizonyosan nem teljes mélységében, de legalábbis sokoldalúságának teljességében mutatta fel a zeneszerző-tudós és pedagógus munkásságát és emberségét. Talán alkalomszülte (a forrásokat biztosító pályázati lehetőségekhez alkalmazkodó), ám tartalmilag is szerencsés döntés volt a Bartók-évfordulóval közös ünneplés, a két életmű között mutatkozó lényeges párhuzamok okán (hangszer-pedagógia, népzenei rendszer-alkotás); ilyen párhuzam a történelmi traumákra adott művészi válaszadás (Trianon, 1956).

A Magyar Művészeti Akadémia által szervezett és a *Pesti Vigadóban* lezajlott kétnapos rendezvénysorozat mindenesetre nem Járdányi Pál halála napjához (július 29.), hanem az életében, pályafutásában oly meghatározó 1956-os „események” időpontjához igazodott (október 10–11.), ezt a kapcsolatot hangsúlyozta; joggal tartható számon a 60 éves évforduló eseményei között, dátuma, tematikája és gondolatisága szerint egyaránt. Három nagyobb egységből állt össze, az egész napos konferenciát és a rákövetkező esti koncertet megelőzte egy félnapos bevezető rendezvény, „előeste”.

Már a bevezető alkalom is feszített programot teljesített. Elsőként egy „PR-kerekasztal” név mögé rejtett előadásorozat hangzott el a zene-közönség-szervezés-üzlet témakörében, avatott muzsikuszakértők bevonásával. *Bátor Tamás* az idén már 16. évadjához érkezett *Bartók + Miskolci Operafesztivál* művészi koncepciójáról, megvalósításáról és megvalósíthatóságáról, hazai és nemzetközi, anyagi és szervezési lehetőségekről beszélt, meg a fesztivál és a város, fesztivál és a régió kapcsolatáról: arról, hogyan szólítja meg a *Bartók+* rendezvénysorozat évről évre azokat az embereket, akikért végül is létrejött.

A második előadó, *Káel Csaba*, az idei 25. CAFe [Contemporary Arts Festival] Budapest keretében a Bartók-évhez kapcsolódó programokról, ezek nemzetközi jelentőségéről, Bartók művészetének utóéletéről és élte-téséről szolt. Bartók személyisége és műve kétségtelenül inspiratív a (min-denkori) mára, jó, hogyha ez a hatóerő a PR oldaláról megerősítést kap.

Kovács Géza arról számolt be, hol tart a *Bartók Új Sorozat* hanglemez-összkiadás; ismertette létrehozásának művészi és tudományos indokait, rámutatva arra a kulcsszerepre, amit a megvalósulásban *Kocsis Zoltán* (a konferencia idején még reményteljes jelen időben) játszott.

Negyedik előadóként *Zsoldos Dávid: A világra nyíló ötödik ajtó* cím-mel a Bartók-imázs és az országimázs-építés kapcsolatát elemezte.

Az előadások után valóban sor került egy rövid kerekasztal-beszélgetésre is, hozzászólásokkal és válaszokkal; a beszélgetés moderátorának szerepét *Windhager Ákos*, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének tudományos munkatársa látta el. A Bartók-kerekasztal után *Járdányi-film* következett: *Fehér Anikó* 2000-ben bemutatott televíziós portréja, a *Vivente e moriente*, benne visszaemlékezések, fotodokumentumok és több *Járdányi-kompozíció* koncertfelvétele, *Devescovi Erzsébet*, *Járdányi Zsófia* és az *Ács János* vezette *Szent István Zenekar* előadásában. A film előtt a szerkesztő-rendező mondott rövid bevezetőt.

Az október 11-i konferencia fővédnöke a zeneszerző özvegye, *Devescovi Erzsébet* hárfaművész volt. A tervezett 21 előadásból húsz hangzott el (*Bónis Ferencé* betegség miatt elmaradt). Az egyes ülésszakokat – „Élet-mű”, „Népzene”, „Művészetelmélet”, „Társművészetek” – szoros tartal-mi kapcsolatok fűzték egymáshoz, közöttük olykor átfedések is adódtak. Az előadók sorában szerepeltek *Járdányi Pál* művész-gyermekei, *Gergely* és *Zsófia*. Egyikük az emberről beszélt: *Édesapám, Járdányi Pál*; az elő-adó azonos című írása konferencia-kiadványként is megjelent – teljes formájában most először, másikuk a hegedűpedagógust, a *Kodály-peda-gógia* és a hegedűmódszertan *Járdányi* által megvalósított szintézisét mutatta be: *A Hegedűiskolától a Concertino-ig*.

Több előadás foglalkozott Bartók és *Járdányi* tettekben és zenében is megnyilatkozó közösségi elkötelezettségével, mintegy az említett *törté-nelmi évforduló* jegyében. *Sziklavári Károly* Bartók első alkotói évtize-deinek hangváltásait és ezek szellemi-világnézeti gyökereit tárta fel: *Individualizmustól a kollektív szellemig: a Táncszvit nyomában*, míg *Medveczky Ádám* az előadó szemszögéből mutatott rá a későbbi Bartók-művekben feltáruló gondolati háttérre: *Hazaszeretet és hit Bartók zené-jében*. *Windhager Ákos* a zeneszerző ötvenes évekbeli közéleti tevékeny-ségébe engedett bepillantást: *Járdányi Pál a forradalomban*; utalunk itt az előadónak a *Századvég* 2016/1 számában megjelent írására is. *Ittész Mihály* az ötvenes évek kóruszenéjét tekintette át a forradalom fényében: *Remélt, akart és elvesztett arany szabadság – 1956 a magyar kórusiroda-lomban*.

Hogyan szabaduljunk példaképeinktől: ezzel a feladattal Járdányinak, de a Bartók és Kodály utáni zeneszerzők mindegyikének szembe kellett néznie; *Solymosi Tari Emőke* révén a kérdés Lajtha László-i megoldásáról hallhattunk: „...nem akartam Bartókos lenni...” – *Lajtha László Bartók-képe* címmel. *Devich János* a huszadik századi zene előadásának néhány sajátos vonós-problematikáját tárgyalta: *A hangszerek kezelése és a karakterek jelenléte Bartók és az utána következő nemzedékek vonósnyegeseiben*; *Alessio Elisa* olasz zeneszerző saját kompozíciós gondolkodásába engedett bepillantást – *Poliszisztémák és többletdimenziók: zeneszerzői utam Bartók, Ligeti és a kvantumfizika mentén*.

Andrásfalvy Bertalan előadása már a folklór témaköréhez vezetett át – *Emlékeim a néptánc és népzene kutatásról*. *Pálóczy Krisztina* a Bartók-gyűjtemény megőrzésének és digitalizálásának problematikáját ismertette – *Bartók Béla fonográffelvételei a Néprajzi Múzeumban*. *Fehér Anikó* a népzene gyűjtő Járdányiról adott áttekintést – *Járdányi népzene kutató munkássága és „A kidei magyarság”*. Két előadás pedig, más-más aspektusból a Járdányi-féle népzenei rendszerezést mutatta be. *Juhász Zoltán: Számítógépes népdalelemzés Járdányi Pál dallamvonal-elve alapján* címmel a kibernetika alkalmazásának népzene-elméleti tanulságaiból adott ízelítőt, míg *Szalay Olga* azt mutatta meg, mennyire anyagközpontú Járdányi rendszeralkotása, ahelyett, hogy valamiféle mesterséges rendszer-konstrukcióba kényszerítené a különböző műfajokat: *Járdányi Pál népzenei rendszerei*.

A rendszerező Járdányi munkásságához kapcsolódott egy archív dokumentumfilm: *Stúdióbeszélgetés a Nemzetközi Népzenei Tanács Budapesten megrendezett 17. konferenciájáról* (1964), melyben külföldi kutatók társaságában egy asztalnál ül Járdányi Pál, Kodály Zoltán, Szabolcsi Bence.

Az utolsó ülészak Bartók és a társművészetek – film, színház, irodalom, képzőművészetek – kapcsolatait villantotta fel, nagyon különböző nézőpontokból. *Fonyódi Tibor* készülő Bartók-életrajzi filmjéről beszélt: *Az oszthatatlan ember – nagyjátékfilm Bartók Béla amerikai éveiről*; *Csernyus Lőrinc* a bartóki zenei nyelv lehetséges kortárs építészeti párhuzamait sorolta: *„Csak tiszta forrásból” – a bartóki modell hatása az építészetre*; *Ablonczy László* a színpadi művekben feltárolt embert kereste: az alkotót magát és az embert általában: *Bartók és a pódium*. *F. Orosz Sára* kivetített és elemzett néhány jellegzetes képi Bartók-ábrázolást: *Bartók a vizuális kultúrában*; *Falusi Márton* a költészet, *Temesi Ferenc* a széppróza világában mutatta fel Bartók örökségét: *A bartóki modell a kortárs lírában; Bartók humora*.

A rendezvényt kamarakiállítás egészítette ki a Járdányi-hagyatékából, valamint a konferencia két előadójának anyagából (*F. Orosz Sára* Bartók-portréi, *Juhász Zoltán* népihangszer-gyűjteménye). Az előadások kivonatát igényes konferenciakötetben adta közre az MMA, melyhez *Vigh Andrea*, a Zeneakadémia rektora írt előszót. Végül koncertest zárta

a rendezvényt, melynek műsora a két szerző zenekari illetve kórusműveire épült, utóbbiak között Járdányi-ősbemutató is szerepelt. A koncertet e sorok írója nem hallhatta: a műsorfüzet szerint Bartóktól a *Magyar képek*, a III. zongoraverseny valamint gyermek- és nőikarok, Járdányitól ugyancsak egyneműkarok, valamint a *Divertimento* és a *Tisza mentén* című kompozíciók hangzottak el Mocsári Károly zongoraművész, a Sapsony Ferenc vezette Jubilate Leánykar, valamint a Bartal László által vezényelt Art's Phil-Harmony Zenekar előadásában. A hangversenyt – az egész rendezvény összeállításában és szervezésében is orosz-lánrészt vállaló – *Fehér Anikó* konferálta.

Zrínyi Emlékhangverseny az MTA dísztermében, október 11-én

Az évfordulók gazdagsága következtében a Bartók–Járdányi-koncerttel egyidőben volt a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében a Zrínyi-emlékév egyik – de korántsem egyetlen – reprezentatív zenei eseménye. A Zrínyi-emlékév (erről is a kormány határozott) hangsúlyozottan nemcsak a hadvezér Zrínyi Miklós, hanem vele halt katonatársai előtti tiszteletadás is: nem csupán az egyéni, hanem a közösségi helyállás példáját is idézi. Megint csak látens utalás 1956 örökségére: a hangverseny időpontjának megválasztása is valahol a Zrínyi kirohanása (szeptember 8.) és az 56-os forradalom kitérése közötti időt felezi.

A „Zrínyi Miklós – Szigetvár 1566” Emlékbizottság és az Magyar Tudományos Akadémia társrendezésében megvalósult koncertműsor nyílt 1956-os utalása – „Ne bántsd a magyart” – Kodály ritkán hallható a cappella remekműve, a *másik* Zrínyi 1661-ből való szövegére írott *Zrínyi szózata* is. Az előadókat és a közönséget házigazdaként köszöntő *Fodor Pál* történész, akadémikus szavaiból is a két esemény közös tanulsága csengett ki: Zrínyi, „bár vereséget szenvedett, a vereségben is győzelmet aratott”.

Kodály monumentális kórusművét két virtuózan megírt kompozíció, Dohnányi Ernő fiatalkori *Zrínyi-nyitánya* (1897) és Vajda János (érett kori) *Zrínyi kantátája* keretezte. Dohnányi e ritkán játszott, bár hanglemezen már hallható műve a boldog békeidők termése, a millennium lelkesedésében fogant és a századforduló magyaros zenei nyelvében szól. Vajda ősbemutatóként felhangzó (talán kevésbé boldog, de mégiscsak békeidőkben írott) műve nemcsak virtuóz, hanem nagyon is komplex zene, öttételes ciklus tenor szólóra, kórusra és szimfonikus zenekarra. Szövegét ugyancsak a *másik* Zrínyitől veszi, zenéje pedig többször is idézi a kodályi szózatot. Amiben Kodály *szózata* bizonyonnyal páratlan: a kornak, az ötvenes évek derekának elevenen megőrzött, minden elő-

adásában itt és most újjáéledő belső feszültsége, a mű olyan izzása, amely egy nép igazságkeresését és szabadságvágyát, az igazság kimondhatásának és a szabadság kivívásának töretlen hitét sűríti hangokba, immár mindörökre.

A koncert kiváló előadói: a *Budapesti Stúdió Kórus*, a *Honvéd Férfikar* és a *Pannon Filharmonikusok*; a Kodály-mű szólóját *Szegedi Csaba*, a Vajda-kantátáét *Fekete Attila* énekelte. Vezényelt: *Strausz Kálmán*. Ünnepi beszédet mondott *Vékás Lajos*, az MTA alelnöke. A zeneművek között Budina Sámuel 1568-as emlékiratának részletét, valamint Ányos Pál, Illyés Gyula és Sík Sándor költeményeit mondta el *Kiss Emma* és *Oberfrank Pál* színművész.

A műsort november 6-án Pécsen, a Kodály-központban is bemutatták.

*

Évfordulók éve 2016 – a rendezvények áttekintése során mintegy véletlenszerű válogatásban egymás mellé kerülő – *majd 120 év* kompozícióinak magyar zenei kaleidoszkópja, alkotói utak és nyelvek pluralizmusa, mögöttük és bennük mégis egy széles közös út és gazdag közös nyelv sejlik fel; kutatói megközelítésmódok sokfélesége, amelyek egymást oly termékenyen egészítik ki és a világról alkotott képünket ezzel is gazdagítják; a professzionális, amatőr és iskolai zenében egyaránt megvalósuló, hallgatóságuknak is élményt adó művészi minőség...

Évfordulós tanulságnak nem kevés, mégiscsak jó évünk volt!

Köteles György

Bárdos, mint karnagy

Tisztelt hallgatóság!

Hálás vagyok a Bárdos Társaság felkéréséért, hogy Bárdos Lajosról, a karnagyról, dirigensről beszélhetek.

A latin *dirigo* szó mélyebb jelentését teológiai tanulmányaim folyamán dr. Hantzmann Lipót görög – latin tanárom világitotta meg: különböző szándékokat, törekvéseket egy közös mederbe terelni, egy cél felé irányítani. Ebben az értelemben előbb nagyobb távlatban szeretnék szólni Bárdos Lajosról, mint dirigensről, karnagyról. A *Magyar Kórus* és az *Éneklő Ifjúság* mozgalmak megszervezésével és vezetésével összefogta és közös mederbe terelte a magyar amatőr kórusmozgalmat az elmúlt század 30-as éveitől az ötvenes évek elejéig. A *Magyar Kórus* folyóirat és kiadó megalapításával, annak szakmai irányításával egy meghatározott cél

felé tudta vezetni mind a világi, mind az egyházi kórusok tevékenységét. Ez a cél egyrészt a Szent X. Pius pápa által kiadott egyházzenei rendelkezés megvalósítása volt: A mise gregorián énekeinek kiadása a Korális Füzetekben, a Szent Vagy, Uram! népénektár kinyomtatása, több ezer értékes motetta és mise közreadása, melyek között nemcsak a klasszikus polifónia mesterei szerepeltek, hanem az új magyar egyházzene darabjai is. Másrészt a Magyar Kórus kiadó volt az, amely vállalta Kodály és Bartók kórusműveinek kiadását. Azt hiszem kisiskolás koromban a mosoni 2-es számú Fiú Általános Iskola énekkarában az 50-es évek elején a Magyar Kórus kottáiból énekelhettük Bartók és Kodály darabjait a kiváló Kiss Ödönne énektanár vezetésével.

A Tanár úr a Zeneakadémia Egyházkarnagyi Tanszakán mintegy két évtizedig oktatta a karvezetés tantárgyat. Az ott végzett növendékek magukkal vihették karnagyi művészetének lényeges elemeit. 1967-ben egy Cecília napi 1000 fős kórus vezénylésekor kaptam tőle tanácsot a Szent István bazilikában: Viadana Örvendező zsoltárát kellett vezényelnem. A kicsit zavaros próba után megállított, és rámutatott a mintegy harminc méterre lévő oszlopkötegen álló szoborra: „Az **egy** Szent Gellért vállánál legyen, a **kettő** a jobbra lévő pillérkötegg Szent Erzsébet szobránál, a **három** ugyanott, felfelé.” Így már nem volt nehéz a hatalmas kórust sikerrel irányítani.

Amikor 1966-ban döntenem kellett, elvállalom-e a Mátyás templom kántor-karnagyi állását, a zenekari vezénylés miatt aggódtam. Felhívtam Tanár urat, ő egyetlen kérdést tett fel: „Tanultál-e valaha valamilyen vonós hangszeren játszani? Mert a vonósok adják a zenekar alapját.” Elmondtam, hogy 6 évig csellón, 2 évig nagybőgőn játszottam, mire a Tanár úr így folytatta: „Bátran vállald el, már hónapok óta keresnek valakit, de eddig nem találtak. Igen örülnék, ha rászánnád magad.”

Bárdos a vezénylés technikai elemeit *dr. Dienes Valéria* segítségével alakította ki. Vali néni iskolája, az Orkesztika – magyar nevén Mozdulat-művészet,- az emberi test mozgásával fejezett ki olykor egészen elvont teológiai, filozófiai tartalmakat. Dienes Valéria ezekhez a darabokhoz Bárdostól kért kórus betéteket. A közös munkában szükségszerűen előkerültek olyan kérdések, melyek a zenei tartalom és az ennek megfelelő mozdulat mikéntjét érintették. Az itt tapasztaltakat, tanultakat Bárdos beépítette saját vezénylési stílusába. Ez egyszerre volt a végletekig lecsiszoltan egyszerű, ugyanakkor a zenei tartalommal, szövegi mondanivalóval a végsőkig telített. Ezzel kapcsolatban két élményemet szeretném elmondani:

Gimnazista koromban Mosonmagyaróváron iskolai kórustalálkozókat rendeztek. A hangverseny záró száma Kodály: Magyarokhoz c. kánonja volt. A közös próbákon a kánon rendre felborult, pedig a darabot minden énekes fejből tudta. A próbát vezető két karnagy, *Halmos László* zeneszerző és *Németh Gusztáv*, a városi zenekar és énekkar karnagya, egyaránt

kiváló kórusvezető volt. Szorongva készültünk a hangversenyre, mivel a műsor szerint az összkart Bárdos Lajos fogja vezényelni, de vele csak a hangverseny előtt egy fél órával lesz próba. A magyaróvári moziban voltunk, mivel ott tudták a több száz diákot leültetni. Mikor Bárdos megjött felment a mozivászon előtti keskeny magasabb részre. Határozott, érces hangon kérte a mű néhány részletét unisono. A szükséges javítások után, megadva a kezdőhangokat, a mű utolsó szakaszát, a 4-ik szólam belépésétől a kánon lezárását jelző koronáig elvezényelte. Ezután felállt egy székre és harsányan így kiáltott: „Felállni, előadás” Mi dermedten vártuk, mi lesz ebből. De a világos és igen határozott ütemrajzból, a zenét szinte szuggeráló mozdulatokból mindenki tudta mit, mikor és hogyan énekeljen. Amikor borulás nélkül elérkeztünk a darab végére, és diadalmasan felzengett a „Szabad nép, szabad nép!” befejezés, mindannyian önfeledt üdvívalgásba és hangos lábdobogásba törtünk ki.

A másik emlékem Mátyás templomi karnagyságom első évéből, 1966 októberéből való, amikor Bárdos tanár urat négy évnyi szünet után sikerült rávenni Liszt Ferenc Koronázási miséjének elvezénylésére. A próbakat, az ő utasításai alapján, én tartottam. Az előadás előtti nap reggelen telefonon közölte: „A motor megint rendetlenkedik, legfeljebb a Sanctus – Benedictust fogom vezényelni.” Rajtam kitört a pánik: életemben soha nem dirigáltam a Koronázási misét, és most pont Bárdos jelenlétében kell ezt tennem? Amikor a templom toronyszobájából a négy szólistát a helyükre kísértem, megdöbbenve vettem észre, hogy mellettük egy ötödik széken ott ül Bárdos Lajos. A karmesteri pálcával szinte el is érhettem volna. A mise első felét a felajánlási Liszt: Ave Maria-ig valahogy túléltem. A Sanctus – Benedictus előtt feszült várakozás lett úrrá az együttesen. A Tanár úr pedig nem elvezényelte, hanem felélesztette, újjá teremtette Lisztnek a kottában szunnyadó Isten dicséretét, hódolatát, imáját. A Benedictus Hossana-jánál szinte megnyílt az ég felettünk, s azt éreztük: a mennyei karok velünk zengik a hódolat énekét. Felejthetetlen, felülmúlhatatlan élmény volt minden jelenlévőnek.

Bárdos karnagyi előadásának fő jellegzetessége volt ez a zenei újjáteremtés, legyen szó akár Lasso: Super flumina motettájáról, akár Liszt egy misétételről, vagy Kodály Őt Tantum ergo-jának bármely darabjáról. Az előadásbeli ismétlés nála ismeretlen volt. Ezért is érthető, hogy a Hanglemezgyártó Vállalat többszöri megkeresését, hogy a Koronázási mise és az Esztergomi mise lemezfelvételét vele készítsék el, elutasította.

A mai este két szerzőjének közös vonása, hogy gyökereikben Beethovenig és Lisztig nyúltak vissza. Bartók többször hangsúlyozta, hogy ott folytatja, ahol Beethoven és Liszt abbahagyta. Bárdos karnagyi művészetének csúcspontját pedig a két Beethoven mise, a C dúr mise és a Missa sollemnis, valamint a két Liszt nagymise, a Koronázási és Esztergomi mise jelentette (és Kodály: Budavári Te Deum-a). Az Esztergomi mise 1956-os felújítása alkalmával hangzott el Bárdos szájából a következő

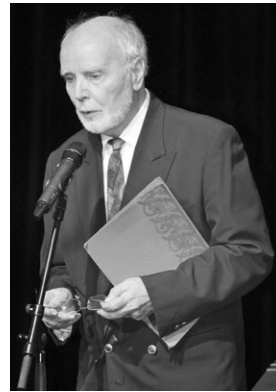

kérdés: „Mi a materializmus?” Választ nem várva (50-es évek közepe!) folytatta: „Az, hogy 100 évvel ezelőtt valaki egy üres kotta papírra kis vonalakat húzott, gombócokat, köröket rajzolt, és ettől egy másik ember 100 év múlva szívbajt kap!”

Mátyás templomi munkám első éveiben zavart okozott bennem, hogy egyik legkiválóbb basszus énekesünk, Létray Pista bácsi (aki gyakran szerepelt és nyert a népszerű „Játék és muzsika 10 percben” adásain) időről időre megjegyezte: „De ezt a Bárdos nem így csinálta!” Egyszer elpanaszoltam ezt a Tanár úrnak, mire ő így válaszolt: „Hát persze, hogy nem így csináltam. Te is más vagy, én is más vagyok. Mindenki maradjon a saját bőrében. A Pista bácsinak pedig legközelebb mondd meg: A Bárdos azt üzeni, csinálta a fene!” A Tanár úr nemsokára bevont a Cecília Egyesület szervező munkájába is, mely a lakásán folyt. Hatalmas íróasztala tele volt levéllel, kottával. A hozzáérkező kérésekre szinte postafordultával válaszolt. Innen irányította, szervezte a katolikus egyházi énekkarok munkáját szerte az országban.

Amit tanultam tőle, az inkább a zeneakadémiai évek gyümölcse, hiszen a Mátyás templom kórusában való éneklés idején (1961-62) még csak „zöld fülű” leendő karnagy voltam, és a művekkel ismerkedtem. Az akadémiai órákon (a Karvezetés tanszakon prozódia tanított, a Zene-tudományi szak zeneelmélet óráira pedig vendégként jártam) megtapasztaltuk az írott kotta tiszteletét, a szerző által megalkotott mű sokoldalú vizsgálatát: a szerkezet és forma világossá tételét, a szöveg és dallam, a dallam és harmónia kapcsolatának elemzését; ezen túl az éppen aktuális szerző további műveinek ismeretét, stílusának helyét kora zenei világában és a zenetörténet folyamatában.

Befejezésül ismét egy személyes történet: Diploma hangversenyemre egy Lassus zsoltárral, a De profundis-szal készültem. Igyekeztem a műre és Lassusra vonatkozó irodalmat elolvasni. Egy német zenetudós Lassus könyve korábban megvolt az Akadémia könyvtárában, de a helyén csak egy cédula volt: „A kötet Kodálynál eltűnt...” (Nyilván elfelejtette visszavinni, és Kodálytól a könyvtár sosem kért vissza semmit, hiszen a külföldi utakról hozott könyvek, kották nagy részét a Zeneakadémia könyvtárának ajándékozta.) Ekkor Bárdos tanár úrhoz fordultam, aki elmondta: „Olvastam a tanulmányt, de nekem nincs meg”. Magamban a dolgot le is zártam. A Tanár úr a következő órán magához hívott és elmondta: „Írtam hét muzsikuskollégának. Hat helyről már megjött a nemleges válasz. Már csak a Pannonhalmi Főapátság könyvtárában és Szigeti Kilián atyában reménykedem.” Újabb hét múlva az óra végén

magához intett, kinyitotta a táskáját, és az óhajtott kötetet ezekkel a szavakkal adta át: „Úgy vigyázz rá, mint a szemed világára. Az egyetlen példány az országban.” Legyen szabad e rövid visszaemlékezést így zárni: A Tanár úr is egyetlen volt az országban. Örizzük, vigyázzuk szellemi hagyatékát, mint szemünk világát!

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!

Tardy László

Emlékezés Járdányi Tanár Úrra

FOTÓ: JÁRDÁNYI ARCHÍVUM

Tanár úrral legelőször a zeneakadémiai felvételi vizsgán találkoztam, a békéstarhosi érettségimét követően, 1951 nyarán. Ő hallgatott meg szolfézsából, másodmagával. Amikor befejezték a vizsgáztatásomat, a tanár úr megjegyezte, hogy nagyon jó helyem lesz a karvezető szakon. Mint boldog újonc ebben a patinás intézetben, nagy reményekkel telve kezdtem meg akadémiai tanulmányaimat. Megtudtuk, hogy Kodály tanár úr nyugdíjba megy, minket már nem fog tanítani. Közeli munkatársára, Járdányi tanár úrra bízott bennünket, akinek két

éven át lehettem népzene tárgyból tanítványa, az 1951-52, valamint az 1952-53 tanévben.

Már tarhosi diákkoromban foglalkoztam népdalgyűjtéssel és rendszerezéssel, ezért is jelentett számomra nagy élményt minden népzeneóra. Azonnal rá tudtam állni arra a „hullámhosszra”, ahogyan és amire Tanár úr minket tanított. Nyugodt, csendes beszédű, türelmes ember volt, sugárzott róla a tárgy szeretete és mély ismerete. Türelmére szükség is volt, mert az osztályunk különleges összetételű tagságát a tanév folyamán nagyjából egységes szintre kellett hoznia neki is a maga tantárgyából.

A Zeneakadémia hallgatóinak származási statisztikáját ugyanis éppen ekkor, az 1951/52-es tanévben kívánta az intézmény vezetősége erőteljesen „megjavítani”, ezért több olyan jószándékú, zenét szerető, muzikális amatőr is beiskoláztak a karvezető szakra, (máshová nem lehetett,) akik a munkahelyüket adták fel a tanulásért. Még vasutas is volt közöttünk. Egy év után aztán háromfelé rázódtunk. Voltak, akik itt abba is hagyták a tanulást, és eltávoztak egy általános iskola 1-4. osztályára szóló énektanári oklevéllel, a maradék társaság egyik fele a negyedik év után kapott

egy oklevelet az általános iskola 1-8. osztályára szólóan, míg a legjobban képzettek még egy ötödik évet is el kellett hogy végezzenek. (Ezt is akkor vezették be.) Ezután középiskolai énektanári és karvezetői diplomát kaptunk. Ez volt a legmagasabb szintű ilyen diploma, felsőfokú intézetekben is taníthattunk ennek birtokában, akár magán a Zeneakadémián is. Mindezt csak azért írtam le, hogy érzékeltessem azt a heroikus küzdelmet, amit tanáraink vívtak nap mint nap az érdeklünkben.

Népzeneből a Kodály-Vargyas: Magyar népzene c. könyvet használtuk tankönyvként. Járdányi tanár úr órai rendszerint úgy kezdődtek, hogy néhány hallgatót feleltetett az előző órán elemzett dalokból. Mikor meggyőződött róla hogy tudják, feltételezte, hogy a többiek is megtanulták, és akkor ezekhez a dalokhoz kapcsolta az új ismereteket. Nagyon szerettem az órának ezt a részét, mert mindig megkérdezett bennünket, hogy a tanulandó új dalokat ismerjük-e, hallottuk-e már, esetleg variánsát tudunk-e énekelni? Hála tarhosi „múltamnak”, ahol a népdaléneklés áthatotta mindennapjainkat, ilyenkor gyakran jelentkezhettem, még változatokkal is. Előfordult, hogy a tanult népdal *dó- végű* volt, de én *szó-végű* változatát ismertem. Ennek tanár úr nagyon örült, és biztatott, hogy keressék ilyen dallampárokat. Ezzel indult az én különmunkám.

Mi volt ennek a lényege? Tanár úr adott még néhány szempontot a csoportosításhoz, de aztán rám bízta a folytatást. Nagy lelkesedéssel kerestem aztán a példákat mind a tananyagban, mind az egész általam ismert népdalkészletben nemcsak a *szó- dó- végű* dallampárokra, hanem az oktávugrásos kezdetűekre, a pontos és nem pontos kvintváltók mellett a különböző hangnemekre, ritmus-, forma- és kadenciatípusokra, szótagszámokra, a *kvártszeksztes* felépítésre, skálamenetre, nagy ugrásokra soron belül vagy két sor között, a különböző ambitusokra, stb. stb. Gyakran bemutattam neki a gyűjteményemet. Az év végi vizsgám is már abból állt, hogy tanár úr ezeket gondosan végignézte és megjegyzéseket fűzött hozzá. A többieknek előírt kötelező dalanyagot tölem már nem is kérdezte. Ezt a munkát aztán évekig folytattam. Később tanári munkámnak is része lett egy életre. Az Akadémiára felvételiző tanítványaimat is ilyen szempontok szerint készítettem fel.

Tanár úr az óra új anyagát képező dalokat mélyrehatóan elemezte, a szokásos vizsgálati szempontokon messze túlmutatva. Itt mutatkozott meg igazán a „tudós” Járdányi. Elve volt, hogy mindig a *pentatóniát* keressük, abból induljunk ki. Csak ha már végleg azt kell hogy mondjuk egy dal hangnemére, hogy hétfokú, akkor nevezzük *lá-, szó-, mi-, ré-, vagy dó-végűnek*. De ne az egyházi hangnemek nevén. Nagy türelemmel magyarázta el többször is a kétrendszerű pentatónia lényegét. Nagyszerű volt, ahogyan hangonként a táblára felírva és megindokolva kibontotta előttünk egy kvintváltó pentaton dallam vázát, majd rámutatott, hányféleképpen „ruházható fel” ez a dallamváz, hányféle példát találhatunk rá az élő népzeneben.

Eljátszottunk a dalok különböző szolmizálási lehetőségeivel is. Sok érdekességre hívta fel a figyelmünket a dalszövegek tekintetében is.

Az órákra való felkészülésben rendszeresen segítettem az osztálytársaimat a kollégiumban. Emlékezetem szerint kétszer fordult elő, hogy valamit nem tanultunk meg, illetve nem úgy, ahogyan azt tanár úr szeretne volna. Az egyik a „Kerek utcaszegelet” kezdetű népdal volt, aminek páros és páratlan változata is szerepel a Kodály-könyvben. Mi nagyvonalúan csak a páros alakját tanultuk meg, holott természetes lett volna, hogy a páratlant is hozzávegyük. Tanár úr egymás után szólította fel a hallgatókat, és meglepve tapasztalta, hogy a páratlan üteműt senki se tudja. Kicsit bosszús volt, és a maga csendes módján összehidott bennünket. Mi jobban szégyelltük magunkat, mint ha kiabált volna.

A másik eset a „Kalapom a Tiszán úszkál” cseremiszt változata volt, amit vizsgára kellett volna megtanulni. Amikor tanár úr feleltetni kezdte a társaságot, kiderült, hogy nem tudják. Felszólított engem is, de bejárbecsületből én is azt mondtam, hogy nem tudom. Erre beírta a négyest az indexembe. A 18-as teremben voltunk, ahol az emeletes padok vannak. Én visszamentem a helyemre az ablaknál fent, az utolsó előtti sor szélére, leültem, és bánatomban leborultam a padra. Tanár úr még felszólított néhányat közülünk, majd mikor látta, hogy senki nem tudja, kicsit mérgesen kijelentette, hogy meg kell ismételnünk a vizsgát ekkor és ekkor. Vége lett az órának, az osztály, mint vert sereg, szedelőzködni kezdett. Én még mindig ott ültem a két karomra leborulva, amikor a szomszédom egyszer csak azt súgta: „Jön!” Hallottam is a deszkalépcsők roppanását, hogy valaki felfelé lépdel. Tanár úr jött fel oda, látva a nagy bánatomat, és megnyugtatóan, hogy nem olyan nagy baj ez a négyes, és kijavíthatom. A mellettem ülők akkor elárulták, hogy én csak a többiek miatt mondtam, hogy nem tudom a dal. Tanár úr akkor szépen átírta a „jó”-t úgy, hogy az ó-betű vesszőjét belefoglalta a „jeles” l-betűje szárába. Ez ma is látható a bizonyítványomban.

Lajtha tanár úr óráit vendéghallgatóként látogattam. Ő egy alkalommal fiatal népdalgyűjtőket toborzott az alsóbb évfolyamokból. Így kerültünk mi hárman volt tarhosiak, akik megfeleltünk, Imre bátyám, Törzsök Éva és jómagam, Olsvai Imre mellé gyűjtő-tanoncnak. Mi lettünk a „decsi brigád”. Rendszeresen jártunk le Tolna megyébe. A felfjegyzett dalokat egy-egy népzene óra végén, de még vizsgán is megmutattam Járdányi tanár úrnak. Ő nagy figyelmet szentelt minden egyes darabnak, és érdeklődött a gyűjtés körülményeiről.

Az első év végén jelentkeztünk tovább, második évfolyamra is népzene órára, de csak fakultatív keretben. Hárman folytattuk így a tanulmányainkat Tanár úrnál: Szabó Helga, Rónai Judit és én. A tanév folyamán mindvégig a klasszikus népies műdalokkal és a magyar-nótával foglalkoztunk.

De ekkor hallottunk tőle először az általa kialakított új népdalrendezési elvről is. Tanár úr nem is ült a katedra mögé, hanem mindig a zongorához, és kísérté a tárgyalt dallamot, amit énekeltünk, vagy ha nem ismertük, ő maga zongorázta, rámutatva a forma, a hangnem, a harmóniak, a ritmus, nem utolsó sorban a szöveg jellegzetességeire. Nagyszerű, nagyon élvezetes, érdekes órákat tartott nekünk, ami örök emlékem marad. Később tanári munkám során ezeket a tőle ebben a témában kapott ismereteket is mindvégig hasznosítottam. Több mint húsz népzenei rádióelőadásomból egyben szintén ezzel a kérdéssel foglalkoztam, *Népdal és nóta határán-* címmel. A debreceni Zeneművészeti Főiskolán elértem, hogy a karvezető szakosoknak második évben is taníthattam népzeneét, ahol egész évben a műzene és népzene kölcsönhatását tárgyaltuk. Különös hangsúlyt kaptak munkámban a népies műdalokkal kapcsolatos megállapítások a népzene 1970-es évek elején történő „újrafelfedezése” után. Tanári tevékenységem mellett ugyanis mint gyűjtő, de mint a püspökladányi Sárreiti Népi Együttes vezetője, majd mint Hajdú-Bihar megyei népzenei szakfelügyelő is dolgoztam. A TV Repülj páva versenyének hatására sorra alakuló lelkes falusi együttesek rendszeres művészeti tanácsadójaként fontos feladatomból volt, hogy minden csoportnál az új műsorok összeállítása, során megértessem az énekesekkel vagy citerásokkal, hogy melyik a népdal, és melyik a nóta. Melyiket miért ajánlom, vagy nem ajánlom műsorra tűzni. Hogy válogatni kell, és csak a népdalokat, azok közül is a legszebbeket kell csokorba kötve bemutatni. Magamban nagyon hálás voltam Tanár úrnak, hogy a nóták jellegzetességeit annakidején ezen a fakultatív kurzuson nekünk olyan alaposan, részletesen megtanította.

Néprajzi tanulmányaim, valamint gyűjtői tapasztalataim alapján a tanultakat két megállapítással kibővítettem. Az egyik észrevételem az volt, hogy ha már egy nótás stílusjegyet találunk egy dalban, akkor nagy a valószínűsége, hogy még másikat is találunk, ha a dalt figyelmesen elemezzük. A másik pedig, hogy ha egy népdal ABBA formájú, vagyis a harmadik sor nem variálódik, akkor nagy bizonyossággal találunk benne nótás elemet. Sajnos ezeket már nem tudtam Tanár úrnak elmondani.

Másodéves koromban, 1953 januárjában férjhez mentem egy volt tarhosi iskolatársamhoz, Bencze Lászlóhoz, aki bár műegyetemi hallgató volt, a zenétől nem szakadt el. Nagybőgőzött az egyetem zenekarában Pattantyús professzor mellett. Gyakran megjelent a Zeneakadémián is koncertek alkalmával a diákkarzatán. Bejárt a kollégiumba is a többi tarhosi diákhoz. Így ő is majdnem akadémistának számított, mindenki ismerte. Tanév végén már látható volt, hogy kisbabát várok. Ilyen még nem volt a Zeneakadémián, nagy feltűnést keltett. Tanár úr fontosnak tartotta elmondani, hogy a kicsit zeneileg hogyan neveljem. Hogy máris énekeljek neki sokat.

Novemberben megszületett a kislányom, Jutka, és én követtem hűségesen a tanácsot. Minden alkalmas pillanatban dúdoltam, énekeltem neki. Mikor már nagyobb lett, hét-nyolc hónapos, és állt a kis ágyában, kezdtem olyat játszani vele, hogy énekeltem egy hangot, és ő azt visszaénekelte. Ezt továbbfejlesztettem oly módon, hogy a hangok számát növeltem rövidebb, majd egyre hosszabb dallammotívumokká. Mikor már tapsolni tudott, akkor ritmus-visszatapsolást is játszottunk., az értékeket meg is nevezve. Minden este fürdetés után, amikor a nagy törölközőbe burkolva az ölemben ült, míg szárítottam, több gyermekdalt énekeltem neki, szolmizálva is. Közben azért jártam iskolába is. Tanár úrral többször is találkoztam az Akadémia folyosóján. Bár már nem voltam növendéke, elvárta hogy beszámoljak. Mindig szakított arra időt, hogy érdeklődjön Jutka zenei fejlődéséről, és újabb tanácsokkal látott el, hangsúlyozva a gyermekdalok hasznosságát, fontosságát. Jutka még nem volt iskolás, de már jól szolmizált, és dallamokat rögtönzött a népdalok stílusában. Sőt, ha meg akart bennünket nevetetni, magyarnótát is improvizált. Nagyon jó csellista lett belőle, de mégis angoltanárként él Japánban. A zenéhez, a magyar népdalokhoz és a cellohoz azonban ma is hű. Unokáimat ugyanígy neveltem, ahogy őt. Ma már ő neveli a világ másik oldalán magyar gyermekdalokon és népdalokon az unokáit, az én dédunokáimat.

Zeneakadémiai éveim alatt az akkori Népművészeti Intézet Néprajzi Osztályának állandó külső munkatársaként, de gyakran az MTA Népzene kutató Csoportja megbízásából is többfelé folytattam népdalgyűjtést önállóan, vagy kollégákkal, gyakorta táncosokkal közösen. Az intézetben figyelemmel kísérhettem az összegyűjtött anyag rendezését is. Kodály tanár úr tarhosi diákkorom óta ismert, óráira az Akadémián vendéghallgatóként bejártam. Ötödéves koromban megkérdezte, hol szeretnék dolgozni. Elmondtam, hogy a Népművészeti Intézetben maradnék rendes munkatársként. Ő erre kijelentette, hogy mindenki, aki nem sánta és béna, menjen vidékre tanítani. Az ő javaslatára kerültem Debrecenbe a diplomázás után, 1956 őszén. Ezután már csak egy ízben találkozhattam Járdányi tanár úrral, a Hárfaverseny ottani bemutatója idején. A rá jellemző kedvességgel érdeklődött népzenei tevékenységem iránt és figyelmembe ajánlotta a Déri Múzeumban fellelhető dalanyagot, biztatva annak feltérképezésére. Ezt a munkát később el is végeztem a Népzene kutató Csoport megbízásából.

Korai halála mélyen megrendített bennünket. Életem nagy ajándékának tekintem, hogy a Zeneakadémia akkori nagyjai közül nála is tanulhattam, hogy megőrizve továbbadhattam a tanítványaimnak mindazt az ismeretet, amit Tőle kaptam. A Népdaltípusok két kötetének elején kegyelettel őrzöm kézírását. Úgy érzem, tovább él Ő mindannyiunk mindennapi munkájában, akik népzenevel foglalkozunk.

Bencze Lászlóné dr. Mező Judit

Járdányi Pál édesapja

Járdányi-Paulovics István életútja

1892–1952

Életútja röviden a következőkben foglalható össze: Született a ma Szlovákiához tartozó Izsán, ahol apja kántor-tanító volt. Pályatársa, Oroszlán Zoltán nekrológiájában a következőket írja: „Már a szülői házban igen alapos zenei nevelést kapott, és amikor az érettségi vizsga letétele után 1910-ben beiratkozott a budapesti Tudományegyetem bölcsészeti fakultására, egyúttal nagy kedvvel és szeretettel folytatta zenei tanulmányait is. Szép tenor hangja volt és sokáig habozott, hogy melyik szerelmét válassza életpályájául: az énekművészetet-e vagy a régészetet.” A zene iránti vonzalmát egész életében megtartotta.

Unokája, *Járdányi Gergely* erről így számol be egy magánlevelében: „Gyönyörű, bársonyos tenor hangja volt, s nemcsak családi összejöveteleken vagy baráti körben adott sok emlékezetes áriaestet, hanem templomi kórusokban is szívesen énekelt. Budapesti éve alatt a Mátyás templom kórusának szólistája volt, ahol az egyházi zeneirodalom legszebb darabjait énekelhette. Otthoni kottatárunkban megtalálhatók még azok a Mozart-mise, Verdi-Requiem etc. kották, melyekben a tenor-szólo alatt az ő bejegyzései láthatók. Később, a debreceni évek alatt a Pongrácz Zoltán vezette Szent László kórusban énekelt, gyakran az egyetemi hallgatóival együtt.” 1948-ból rendelkezünk egy levéllel, mely szerint a Debreceni Városi Dalegylet igazgató választmányának tagja volt.

Végül is az egyetemen az egyiptológiát, a régészetet és a klasszika-filológiát választotta. Leginkább kedvelt tanárai a római régészettel foglalkozó Hampel József és az ókori kelettel foglalkozó Mahler Ede professzorok voltak. 1914-től kezdve a Magyar Nemzeti Múzeum önkéntes gyakornoka, majd múzeumőre lett. 1917-ben avatták doktorrá. 1926-ban a Nemzeti Múzeum előcsarnokát a pannoniai szobrászat legszebb emlékeivel rendezte be. 1936-38 között a Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárának igazgatóörvévé nevezték ki. 1936-ban a budapesti tudományegyetemen pannoniai régészetből magántanári képesítést szerzett. 1937-ben elkészítette a Nemzeti Múzeum állandó római kiállítását. 1938-ban a Pécsi Tudományegyetem Ókortörténeti és Régészeti Tanszékén lett professzor. 1939-ben újra rendezte a szombathelyi múzeum lapidáriumát. 1940-től haláláig, 1952-ig a Debreceni Tudományegyetem Ókortörténeti és Régészeti Tanszékét vezette. 1945-ben egyik őse neve alapján nevét Járdányi-Paulovicsra változtatta.

Fia 1938-ban magyarosított, ő: Járdányi Pál.

Dr. Gesztelyi Tamás

In memoriam Joób Árpád

Emlékkonferencia Nyíregyházán és Budapesten

A Magyar Kodály Társaság elnökségének tagja, a Társaság Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei tagcsoportjának vezetője, népzenekutató, a Nyíregyházi Főiskola nyugalmazott tanszékvezető tanára, a Délibáb népzenei együttes alapítója és egykori vezetője, a Vass Lajos Szövetség egyik szakmai vezetője 2016. május 9-én 70 éves korában tele munkával, tervvel, előadások és legújabb könyvének előkészítését befejezetlenül hagyva, váratlanul elment...

*„Már elmégyek az örömbé,
Paradicsomnak kertébe,
Lészek Istennek kedvébe.”*

(Miklós deák verse 1550 tájáról,
dallama Debrecenben született 1791-ben.)

A megdöbbentő hír hallatán vigaszt adó gondolat más nem lehet mint a fenti, debreceni énekeskönyvből való idézet. Azonban még az erős hitű ittmaradottak veszteség-okozta lelki sebei is nehezen gyógyulnak.

Dr. Ittész Mihály, a Magyar Kodály Társaság elnöke hamar elhatározta és meg is szervezte a szép és méltó emlékezőt énekekkel-muzsikával oldott konferencia formájában.

2016. október 8-án a *Nyíregyházi Egyetemen* „In memoriam Joób Árpád” című rendezvényen kiváló tanárok, népzeneész munkatársak, barátok emlékeztek sokoldalú, példát adó kollégájukra. A Magyar Kodály Társaság (MKT), a nyíregyházi Kodály Zoltán Általános Iskola és a Nyíregyházi Egyetem összefogása vált valóra a szakmai napon.

Dr. Onder Csaba, a Nyíregyházi Egyetem rektorának és *dr. Ittész Mihály* elnök úrnak, az MMA rendes tagjának köszöntője után az Egyetem Zenei Intézetének népzenei műsora következett a 2016-ban KÓTA-díjjal kitüntetett Juhász Erika vezetésével, a *Boróka Énekegyüttes*, énekes szólista és citerán játszó népzeneész közreműködésével. Ezt három előadás követte a délelőtti folyamán. Arany János, a Tiszántúli Református Egyházkerület zeneigazgatója „Ábécédé...” – bihari, szabolcsi és szatmári népzene Kodály énekes műveiben című előadásában a hallgatóság elé tárta a felidézett népdalok és Kodály Zoltán kórusművei, illetve énekhangra írt művei közti kapcsolatot. *Juhász Erika*: Joób Árpád zenei és társadalmi szerepvállalása Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében című előadása bemutatta Joób Árpád szerteágazó tevékenységét. A konferencia első felét a Zenei Intézet igazgatójának, *Ferencziné Ács Ildikónak* az Egyetemen folyó népzeneoktatásról szóló előadása zárta, „Újra szól a fűgemadár címmel.”

Bíró István Ferenc, Joób Árpád ifjú, egykori tanárkollégája ismertette – még be-nem-fejezett – kutatását, amely során új utak lehetőségét keresi a népzenei nevelésben, Joób Árpád inspirációja alapján.

Ittész Mihály előadása: „Élet a népdalért, népdal az életért” sokatmondó összefoglalása volt Joób Árpád szenvedélyes népdalgyűjtő, és a szó legszebb értelemben vett népművelő tevékenységének. Az előadó három megjelent gazdag népdalgyűjteményt mutatott be hallgatóinak.

A „Jelenti magát Jézus” című kötet 100, keresztény szellemiségű népdala elődeink vallásos élményvilágát tükrözi. A „Félre bánat, félre bú” című gyűjtemény tréfás, humoros dalok tárháza. „A fülöpi bíró háza” pedig Gulyás Istvánné dalainak válogatásából született. A nótafa gazdag emlékezete többszáz dallamot őrzött meg abban a faluban, ahova a fiatal tanár – a néphagyomány lelkes kutatója – tanítványaival visszajárt az öregek énekét hallgatni és feljegyezni.

Az előadások sorát *Belinszky Etelka*, a Nyíregyházi Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium ny. tanára, a Bessenyei Társaság elnökségi tagja Joób Árpádra, mint a tiszta forrás őrzőjére emlékezett. A megyei tagcsoport hangulatos, szellemi és lelki gazdagítást szolgáló kirándulásait idézte fel sok fénykép vetítésével.

A gazdag programot a nyíregyházi *Cantemus Gyermekkar* Bartók és Kodály kórusműveiből álló műsora zárta. Vezényelt *Szabó Dénes* Kossuth-díjas karnagy, a MMA rendes tagja.

Budapesten, a Kodály Zoltán Múzeumban
az *In memoriam Joób Árpád*
című rendezvény kissé változtatott formában valósult meg
2016. november 12-én

Mindkét előadás meghívóján olvashattuk a mottót:

„/.../az ékszer is holt kincs a láda fenekén, életet akkor kap, ha viselik:
a népdal is, mennél többeké lesz, annál nagyobb lesz világító és melegítő ereje.”

Kodály Zoltán 1929-ben megfogalmazott gyönyörű hasonlatának igazát bizonyította *Joób Árpád* minden tevékenysége színpadon, tanteremben, baráti társaságban. Hivatásos zenészeket és éneklést kedvelő érdeklődőket egyaránt a népdal búvkörébe vont szuggesztív előadói adottsága, szenvedélyes hazaszeretete, történelem- és irodalomismerete által.

Ittész Mihály köszöntője után a *Marczibányi téri Kodály Iskola Gyermekkora* Kodály Zoltán műveket és Pászti Miklós: *Repülj madár* című népdalfeldolgozását énekelte Őri Csilla a MKT elnökségi tagja, és *Uherezky Eszter* vezényletével.

Ezt követte a Nyíregyházán is elhangzott öt előadás. Ittész Mihály előadásában a népdal gyűjtemények bemutatása mellett ismertette Joób Árpád: *A magyar népzene rendszere és szelleme Kodály Zoltán 333 olvasógyakorlatában* című doktori értekezését, a *Kodály Iskola Aprókórusának* nagyszerű közreműködésével. Az üde gyerekhangok után a volt tanártársak – *Juhász Erika, Bíró István Ferenc, Arany János* – előadásai hangzottak el, valamint *Belinszky Etelka* képekkel gazdagon illusztrált beszámolója a megyei tagsoport színes programjairól.

A nagy érdeklődéssel kísért délelőtti a Joó család ifjú, jövődó zenész tagjainak tehetséges muzsikálása zárta. *Albert Anna* Langos Szép Ilonáról szóló moldvai ballada részletét énekelte *Simonváros Csanád* kobozkíséretével. Végül J.S.Bach: d-moll kettősversenyének I. tételét játszotta *Albert Janka*, a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola végzős hallgatója oboán és *Albert Julianna* hegedűn, aki a Zeneakadémián Perényi Eszter osztályában I. éves hallgató. Zongorán kísért *Várallyai Simon*, I. éves zeneakadémiai hallgató.

Köszönjük Joób Árpád lobogó életét, hogy köztünk volt, hogy ismerhettük, hallgathattuk őt. A szeretetreméltó, nagytudású ember példája, emléke velünk marad.

Hartyányi Judit

A rendezvény támogatója a MKT működésének támogatói: a Nemzeti Kulturális Alap, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, Nemzeti Együttműködési Alap és a Magyar Művészeti Akadémia.

A fotókat Október 8-án a Nyíregyházi Egyetem B épületi Nagyelőadóájában rendezett „Nyíregyházi Műhely” rendezvényén, a program házigazdája *Ferencziné dr. Ács Ildikó* intézetigazgató készítette.

Daróci Bárdos Tamás 85

A Régi Zeneakadémia dísztermében, 2016. október 14-én
ünnepi hangverseny keretében emlékeztünk
Daróci Bárdos Tamás 85. születésnapjára

A hangverseny kezdete előtt már zsúfolt volt a terem, barátok, kollégák, családtagok, szakmabeli érdeklődők jöttek a *Bárdos Lajos Társaság* hívó szavára. Tamás a *Bárdos Társaság* alapító tagja, és kezdetektől fogva Társelnök. Két társelnöke van a Társaságnak, *Szőnyi Erzsébet* és *Daróci Bárdos Tamás* akik segítői és pillérei a mindenkor aktívan működő Társaságnak. Szinte nem is volt olyan hangverseny, vagy rendezvény, amin ne vettek volna részt az évtizedek során.

Már több mint húsz éves múltra tekint vissza tavaszi és őszi hangversenyeink sorozata itt a Régi Zeneakadémián. A szépen megtervezett műsorok folyamatába Tamás jelenléte mindig vitt egy kis vidám hangulatot, mindig volt éppen egy aktuális kis története a családból vagy a szakmai életéből. Ez az első esztendő, hogy nem köszönhetjük körünkben, *de róla szól – Daróci Bárdos Tamás, a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjével kitüntetett zeneszerző – mai születésnapjára és szerzői hangversenye.*

Tamás 1931. szeptember 27-én született Budapesten. A 11 testvér között ő volt a: negyedik. Édesapja *Bárdos Lajos* nyomába lépett amikor a zenei pályát választotta. A hangszeres tanulmányait a véletlen teremtette, Tamás szívesen emlegette ezt a kedves történetet, fogadjuk, mintha ő mesélné:

– „Zsámboki Miklós a Zeneakadémia cselló professzora egy alkalommal édesapámnál járt, beszélgettek és szóba került – Lajos neked sok gyereked van nekem kevés cselló növendékem, nem tudsz adni egyet csellózásra? – én éppen akkor mentem át a szobán. – Ez jó lesz? Kérdezte apám? – Hát így tanultam 8 évig csellózni.”

Bár szerette ezt a hangszeret mégis a zeneszerzést választotta hivatásnak. Ugyanakkor 15 évig énekelt Édesapja keze alatt a Mátyás templom kórusában. Így érthető, hogy a kóruszene a szíve mélyébe férkőzött.

Első zeneszerzői felkérését egy koreográfustól kapta, aki néptánc feloldozást kért tőle. Így alakult, hogy megszerette és közelállónak érezte ezt a műfajt is. Végül 30 éven át komponált zenét néptáncosoknak. A Duna Művészegyüttes és az Állami Népi Együttes volt a fő munkahelye mint karmester és komponista.

Mikor már közismert darabokat komponált, édesapja tanácsára – megkülönböztetésül – választotta a *Daróci* nevet. A családi legendáriumban szerepel Daróc község, így ez ad hitelt a névválasztásnak. Tamás, 1966-ban megházasodott. Kedves felesége *Molnár Katalin* Énekzene tanár, karvezető. Boldog egyetértésben élnek – szakmában és családalapításban egyaránt. 7 gyermekük van, 15 unokájuk és 3 dédunokájuk. *Katit* örömmel üdvözölhettük a hangversenyen.

Az ünnepi hangverseny első szereplője az **Aula Kamarakórus** volt. Fiatal tagok együttese, de túl vannak már a Kórus 15 éves évfordulóján. Amint maguk nyilatkoznak: szívükhöz legközelebb a magyar népdalok állnak. Szeretik a népdalok sokszínűségét, változatosságát, a humor, a jókedv is mindig a barátjuk. Ezért mindig szívesen vállalkoztak Daróci Bárdos Tamás műveinek előadására. A karnagy **Halász Károly**. Előadásukban elhangzott a **Madáretető; Ucca, ucca; Befejezésül a szerző egyik legvidámabb kórusművet, az Űszküdarát** adták elő.

Tamás mindig örömmel mesélte ennek történetét. Ami *Úgy* kezdődött, hogy – A Vasúti Technikum Vegyeskarát vezette, az ő részükre akart egy jó hangulatú művet írni. Ezt a török dallamot már ismerte, és akkoriban ott énekelt a török követ fia – őt kérte meg, a szöveg nyers fordítására. A történet úgy szól: hogy az írnok ellátogat szerelméhez, akit feleségül is vesz. De közben a szerző kicsit „megcsavarta” a történetet, kitalált egy riválist aki szintén a „szép Zulejka” kegyeiért megy – és az nyeri el – aki előbb odaér. A számaron lovagló írnok nyerte el. Boldog-

ságban éltek, de – múltak az évek – „ősz az irnok és természetes az asszony-ság” mondja a dal, – ezután elgondolkodik: „Győzni vagy veszteni jobb-e, Ki az okos, ki a számár?”

Az 1990-es évek kezdetétől, Tamás egy másik kedves területével foglalkozott a Zenetörténettel. A *Weiner Leo Zenekonzervatórium* tanára volt, de rendszeres előadó volt a Budapesti Műszaki Egyetemen, és értékes előadásokat tartott a Bárdos Társaság Klubdelutánjain. A *Prima Prmissima-díjas Weiner Leó Szakgimnázium* és Zeneiskola növendékei tisztelték, szerették, tanár társai nagyon kedvelték. Mikor híre ment, hogy e hangversenyre készülünk, azonnal vállalkoztak a közreműködésre.

Nagy Márta zongoraművész-tanárnő többször is játszott már Tamás műveit, aki szívesen komponált hangszeres darabokat is, ezek közül kerültek előadásra: **a Petőfi dalok**.

Előadói: **Molnár Tímea**, egykori tanítvány, aki immáron a Zeneakadémia operaszakos növendéke. Zongorán kísért: **Nagy Márta**.

A nagymúltú **Budapesti Ifjúsági Kórus** műsora következett. A Kórus elődjét 1950-ben alapította *Darázs Árpád és Lantos Rezső*. Lantos Rezső jó barátja volt Daróci Bárdos Tamásnak – együtt dolgoztak a Magyar Állami Népi Együttesnél. Neki írta 1974 novemberében a **Mikóházi nagyharang** c. népdalszvitet. Az ajánlás így szól: „*Lantos Rezső barátomnak és kitűnő kórusának sok szeretettel és elismeréssel.*”

1996-tól az énekkar vezető karnagya *Gerenday Ágnes*. Ifjú énekesként lépett a kórusba, majd korrepetitora, zongorakísérője volt, 1986-tól pedig másodkarnagya lett az énekkarnak. Ma is nagyon szeretik ezt a művet állandóan repertoáron tartják, most is örömmel adták elő. Majd befejezésül **Az Ünnepi Kánon** szólalt meg, **Gerenday Ágnes** vezényletével.

A kamarazene két művészt köszönthettük ismét. Nagy Márta kérésére komponálta a szerző zongorára és fuvolára a **Csángó maszkos táncot**. Előadta **Nagy Márta** zongorán, fuvolán **Kovács Kinga** a Weiner Leó Szakiskola ifjú tanára.

Kórusmuzsika, a **Vox Caelestis Kórus** koronázta befejezésül az ünnepi műsort. A Vegyeskar mai formájában – 2009 óta létezik. A Vox Caelestis tagjai először a *Magnificat Gyermekkar* 10 éves jubileumi koncertjén énekeltek együtt, a gyermekkar régi tagjaiból alakult alkalmi kórusban, a zene szeretete, a kialakult barátságok a vegyeskar megalapítására készítettek és így alakult a Vox Caelestis Vegyeskar. Előadásukban felhangzott:

– A **Muzsikus dal** – majd azt követte a **Zöld erdő harmatát**; és a **Pünkösdi róza**. Vezényelt: **Szebellédi Valéria**.

A Vox Caelestis repertoárján rendszeresen szerepel *Daróczi Bárdos Tamás* mű, ezért a szerző két alkalommal is felkérte a kórust szereplésre: születésnap koncertjére 2011-ben a Szent Margit Gimnáziumban, és szerzői estjére 2012-ben a Fészek Klubban. Személy szerint *Szebellédi Valit* is régi szakmai ismeretség köti össze Tamással, és így szívesen hívták meg a próbákra is. Jelen volt néhány éve éppen a „Járd ki lábam” kórusmű próbáin is, ahol nagy szeretettel fogadták, és hallgatták szellemes tanácsait. Befejezésül ebből került előadásra a: **Járd ki lábam 2. és 3. tétel**, a kórus előadásában.

A hangverseny szervezési munkájáért, a közreműködőknek átadott szerény köszönetek és oklevelek, előkészítéséért **Bárdos Ágotát** illeti köszönet, akinek gondos munkája mindig hozzájárul a Bárdos Társaság hangversenyeink jó hangulatához.

Az ünnepelt szerzőnek ezúttal mindnyájunk nevében, csak üzenetben tudjuk küldeni üdvözlőnk, jókívánságainkat, erőt és egészséget kívánva, tisztelettel és szeretettel!

Márkusné Natter-Nád Klára

Ünnepi Köszöntő

Daróci Bárdos Tamás 85. születésnapja alkalmából

Tizenéves diáklányként a Patrona Hungariae Gimnáziumban álmomban nem gondoltam volna, hogy csaknem öt évtized múltán abban a megtiszteltetésben lehet részem, hogy én mondhatom a köszöntőt Daróci Bárdos Tamás 85. születésnapja alkalmából.

Drága emlékü igazgatónk, *Dr. Papp László*, aki maga is zenerajongó volt, és a gimnáziumi énekkar nagy támogatója, rendszeresen meghívott iskolánkba olyan zeneszerzőket, akiknek a darabját énekeltük akkori énektanárunk, *Herpyné Légár Piroska* vezetésével. Nagyon emlékezetes pillanat volt számomra *Daróci Bárdos Tamás* látgatása. Arra gondoltam, hogy milyen csodálatos dolog lehet, hogy valaki képes olyan gyönyörű zeneműveket létrehozni, amelyek minket, énekeseket, de a hallgatóságot

is ennyire fellelkesíti, megörvendezteti. Azt gondoltam – nekem is zenésznek kellennem, mert ez a zene valami különleges csoda!

Aztán sok év eltelt és én zenészként is csodálhattam Tamás tevékenységét. Sokakat, számos generációt tanított, nevelt a zene értésére és szeretetére. Zeneszerzői díjakat nyert kiváló népi feldolgozásaival, táncjáték kíséreteivel. Számptalan rendkívül népszerű kórusművét éneklük különféle összetételű együttesek országszerte. Az ARTISJUS nyilvántartása szerint az egyik legtöbbet énekelt magyar szerző a kórusaink körében. Nem véletlen ez, hiszen Daróci Bárdos Tamás olyan zeneszerző, aki különleges empátiával pontosan érti és érzi, hogy mi az, ami jól énekelhető, szépen hangzik és örömet okoz a kórusénekeseknek és egyben a közönségnek is. Daróci Bárdos Tamás közéleti tevékenységében is igen aktív, és a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége – a KOTA büszke, hogy tiszteletbeli elnökeink sorában tudhatja.

Mindezek a szakmai élet felsorolható eredményei. De azt hiszem legalább ilyen fontos, és azoknak, akik ma itt összegyűltek az ünneplésre még talán fontosabb is Daróci Bárdos Tamás különleges egyénisége. Nagy tudása, sok irányú érdeklődése, és mindemellett kedvessége, figyelmessége egyedülálló. Bocsássanak meg, hogy még egy személyes történetet elmondok: kezdő karnagy koromban életem első nagy kórusversenyén a színpadról lejövet – amikor még az eredményt nem tudhatuk – Daróci Bárdos Tamás lépett hozzám, és kezemet megszorítva melegen gratulált. Már ez is végtelenül jól esett, de a különösen a figyelmessége – másnap, amikor kiderült, hogy első díjat nyertünk – vette a fáradságot, és írt nekem egy képeslapot, amelyben még egyszer gratulált. Sajátos, összetéveszthetetlen aláírásával mind a mai napig őrzöm ezt a képeslapot! Azt hiszem sokan őriznek hasonló kedves gesztusból eredő emléket tőle. Humora, mosolya, amellyel néha a komoly és gyakran a fergetes viccekbe torkolló történeteket ontja magából – mindnyájunk számára ismerős. Ahol ő van, ott biztos a jókedv is!

Ha most egészségi állapota engedné, és itt lenne közöttünk, azt mondanám neki:

Kedves Tamás! Köszönjük, köszönjük sok évtizedes áldásos karnagy, zeneszerzői és tanári tevékenységedet, mellyel megörvendeztettél bennünket. Köszönjük, hogy VAGY! Nagyon hiányzol nekünk innen a mai estéről – szeretettel kívánunk jobbulást, őrizd meg a jó kedvet, a humort, – a Jóisten áldását kívánjuk – egyszerűen, mert SZERETÜNK! Isten éltesen!

Mindszenty Zsuzsánna

2016. november 19., szombat 18 óra

Szőnyi Erzsébet szerzői estje

FOTÓ: KERTÉSZ GYULA

Közreműködik:

Nagy Márta – zongora, **Nagy Enikő** – brácsa,
Szecsődi Ferenc – hegedű

A Magyar Rádió Gyermekkórusának „Palánták” Kórusa
Törökbálinti Cantabile Kórus
Budapesti Monteverdi Kórus

Köszöntőt mond: **dr. Ittész Mihály**, a Magyar Kodály Társaság elnöke
Szerkesztő-műsorvezető: **Márkusné Natter-Nád Klára**

Belépőjegy: 1000 Ft, senior és diákjegy: 500 Ft

Társrendező: Magyar Kodály Társaság

Támogató: Nemzeti Kulturális Alap

nka

fideliro

ÓBUDA
KULTURÁLIS ALAP

Névnapi szerzői est Óbudán

Erzsébet napkor megtelt az Óbudai Társaskör. Úgy terveztük, hogy a *Szőnyi Erzsébettől* ajándékba kapott művek előadásával köszöntjük őt föl, de ez csak a távollból sikerült. Reméljük, a koncert felvétele hozzá fog járulni gyors felépüléséhez, további egészségéhez!

A hangversenyt a műsort összeállító *Márkusné Natter-Nád Klára* vezette, az ő szavai indították a koncertet, amit számos régi kolléga és tanítvány hallgatott.

Először a **Magyar Rádió Gyermekkórusának „Palánták” Kórusa** vonult a színpadra, és a jelenlévő *Szepesi Attila* verseire komponált „Mesemuzsika” sorozatból adtak elő három tételt:

Citeraszó, Űrge, Toronyház. Vezényelt: *Körber Katalin.* Űde kórushangzást hallottunk. Tanárnőjük a három, ügyes hangszerszólístát is bemutatta.

Ezután mondott köszöntőt *dr. Ittész Mihály*, a Magyar Kodály Társaság elnöke. Beszédéből néhány gondolatot emelnék ki. Természetesen sajnálta ő is, hogy csak távolból üdvözölheti az ünnepeket. Egy nemrég Kecskeméten ülésező pedagógus konferencia az „abszolút pedagógus” meghatározására törekedett. Szőnyi Erzsébet hivatása és életformája ezt tökéletesen kifejezi. Köszöntőjét végül Kodály Bartókról mondott szavaival fejezte be.

Nagy Márta (zongora) hú előadója Szőnyi Erzsébet műveinek. „Színek” c. zongorasztvitjének – amit először a szerző mutatott be a Francia Rádióban, majd nyilvánosan a jelenlévő *Gilbert De Greeve* belga zongoraművész, a Nemzetközi Kodály Társaság egykori elnöke – három tételét: *Pepita, Szürke, Fekete*, hallottuk most Nagy Mártától.

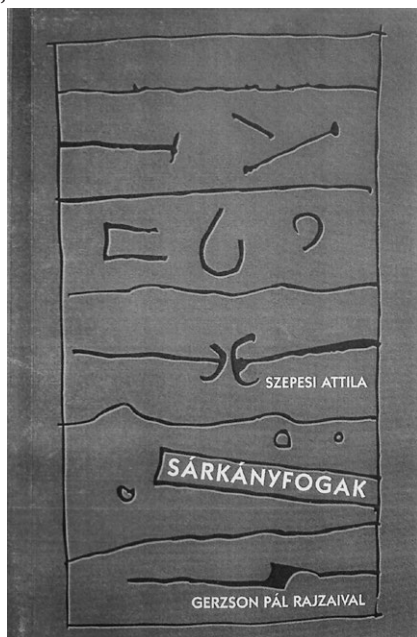
A következő mű a „Sárkányfogak”,

Szepesi Attila verseire, Gerzson Pál rajzaival. E kötet ihlette a zeneszerző Szőnyi Erzsébetet 52 miniatűr zongora kompozícióra.

Megszoktuk, hogy a Szepesi Attila verseire Gerzson Pál rajzaival készült „Sárkányfogak” c. művet a vetítés mellett Szőnyi Erzsébet és Nagy Márta előadásában halljuk. A most elhangzott 13 tételben a vetítéshez *Márkusné Natter-Nád Klára* és *Nagy Márta* csatlakozott. Végül a műsorvezető röviden megemlékezett Gerzson Pál festőművészről, aki már nem lehetett jelen.

A 20 éves **Törökbálinti Cantabile Kórus** vonult a színpadra, hogy az 1975-ben a Rózsák terei templom számára készült „Szent Erzsébet misét” megszólaltassa. A művet itt *Nagy Márta* zongorakíséretével énekelték vegyeskari előadásban.

Ezt követően a nemrég – olaszországi versenyre – nekik komponált *Dante szonettet* hallottuk, ugyancsak Nagy Márta zongorakíséretével. Vezényelt: *Vékey Mariann*

Vonós-duó következett: az 1955-ben Járdányi Pál és Dávid Gyula számára készült „Duó hegedűre és brácsára”. A művet *Szecsődi Ferenc* (hegedű) és *Nagy Enikő* (brácsa) előadásában hallottuk. A két művész ideális előadója a darabnak.

Az „Öt magyar népdal” először a Párizsi Magyar Intézetben hangzott el 1948-ban. Most *Szecsődi Ferenc* (hegedű) és *Nagy Márta* (zongora) adta elő. Kár, hogy elég ritkán halljuk e művet.

Befejezésül a **Budapesti Monteverdi Kórus** vonult a színpadra, kar nagykönyv *Kollár Éva* vezetésével. Az egykori tanítvány és zeneakadémiai utód tisztelgésével csupa olyan művet hallottunk, amit Szőnyi Erzsébet az ő számukra komponált. Így került sor a Goethe „Frühzeitiger Frühling” c., a Nagy Gáspár „Hótalán a hegyek inge” c., a Pilinszky János „Harmadnapon” c. és az „Ima alkonyi harangszóra” c. csíkszentdomososi ima versekre írott kórusművek előadására.

Ide kívánkozok, hogy minden szereplő önzetlen fellépését dr. Ittész Mihály mindegyiküknek – kórusvezetőknek és hangszeres szólistáknak – virágcsokorral köszönte meg.

A névnap hangverseny minden szempontból valódi ajándék volt: tartalmaz ajándék a zeneszerzőtől előadóknak és közönségnek, valamint színvonalas ajándék az előadóktól a zeneszerzőnek. Ajándékot kapott a közönség is: zeneszerzőtől is és előadóktól is. Hozzáteszem: még gyógyszer is a tökéletes gyógyuláshoz, amit az előadókhöz csatlakozva én is őszintén kívánok Szőnyi Erzsébetnek!

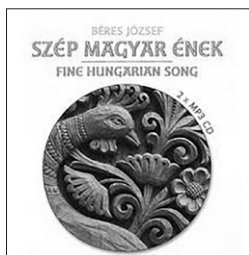
Kovács Mária

SZÉP MAGYAR ÉNEK II. KÖTETE

Béres József daloskönyvéről

Vajon mi készíthette a természettudományok jeles művelőjét, a kandidátusi cím viselőjét, a neves üzletembert, a Béres Vállalatcsoport elnökét, továbbá feleségével, Béres Klárával a Béres Szőlőbirtok és Pincészet létrehozóját, hogy énekelni szerető közösségek számára dalgyűjteményeket szerkesszen s adjon közre? Aki a *Bor, mámor, Bénye* fesztivál alkalmával megfordult már a család erdőbényei pincészetében, és látta-hallotta az önfeledten daloló Béres-család tagjait, maga is sejtheti a választ, amely valahol, az anarcsi szülőházban keresendő. „*Otthon, amidőn valamelyikünk hosszú és magányos útra indult, öregeink azt kérdezték: jól felöltöztél-e? Borod van-e? Hát éneket viszel-e magaddal? Vagyis védelmet a sötétség s az úti veszedelmek ellen. Azt mondanám én is: ne hagyjátok cserben az Éneket!*”¹ Valahogy így képelem magam elé a szabolcsi otthont is, ahogy Sütő András láttatja azt a mezőszéki emberek életén keresztül.

Már az első kötet – amely a könyvkötészet „*Szép magyar könyv 2009*” versenyén is elismerésben részesült – megjelenését is figyelemre méltó érdeklődés kísérte, a további három utánnyomás pedig azt sejteti, hogy Béres József daloskönyve számos család közös éneklésének forrása. Ami azért sem meglepő, mert a kötet eredeti szándéka is az volt, hogy a gyermek- és népdalokból, a népies, valamint szerzőségeket jelölő dalokból, görög- és római katolikus, valamint protestáns egyházi énekekből álló, a legkülönfélébb alkalmakkor jól használható gyűjteményt tegyen az éneklők asztalára. A legszelesebb forrásból merítő, s igazán gyakorlatias összeállítás mellett további erénye a kötetnek a szép kottagrafika, valamint az egyes dalokhoz fűzött magyarázó szöveg. Az énekek megtanulását, autentikus előadását dupla CD-ét tartalmazó *hangoskönyv*² segíti.

1 A faláb törvénye. Sütő András beszélgetése Szokolczay Lajossal a gyermekkor játékeiről (1975) Sütő András összes művei 1. A készülődés éjszakái – Pusztakamarástól Marosvásárhelyig. Helikon 2008

2 Akovita kiadó, 2012. Bubnó Tamás művészeti vezető irányításával közreműködnek: a Szent Efrém Férfikar, a Budapesti Énekes Iskola Koncertegyüttese, a Deák Diák Általános Iskola Kiskórusa és a Szent Kereszt Görögkatolikus Kórus, valamint mintegy negyven szólóénekes

Szép magyar ének – folytatás

Nem előzmények nélküli antológiát tarthattunk kezünkben, régebből többek számára ismerős lehet Kodály Zoltán *Iskolai Énekgyűjteménye* 1943–44-ből, továbbá Dobszay László 1984-es kiadványa, *A magyar dal könyve* mellett a *Szép magyar ének*et mégis a Falvy Zoltán által összeállított, „A keresztény magyar állam ezredik és a kereszténység kétezredik évfordulójára” kiadott millenniumi daloskönyvvel, az *Ezer esztendő* két kötetével rokonítom.

A magyar népdalkincs kimeríthetetlen gazdagságát ismerve, Béres József úgy érezte, hogy a publikált énekeskönyvből még „sok értékes és széles érdeklődésre számot tartó szép magyar ének hiányzik”, s a kiegészítéshez – amely gyakorlatilag a második kötet megjelenését vizionálta – két területről kapott ösztönzést.

Nagy hatással volt rá Kallós Zoltán, akivel az énekeskönyv első kiadása révén került személyes kapcsolatba. A népzenetudós életműve, s a rajta keresztül megismert adatközlőkkel, énekesekkel, népzenészekkel való találkozások, a Béres-család előtt Erdély, a Gyimesek, Moldva különösen szép és értékes zenei-költészeti világának kapuit ugyancsak szélesre tárták. A táncházak népszerűsége is arra biztatta a szerzőt, hogy az ilyen alkalmakkor elhangzó és széles körben ismertté vált énekekből, a számára is legkedvesebbekkel bővítse gyűjteményét.

A *Szép magyar ének* második kötete Béres József ajánlásával – Feleségemnek, Klárikának és gyermekeimnek, Melindának, Marcellnek és Mersének – kezdődik. A győztes (sikeres) csapaton ne változtass! – elvét követve a dalgyűjtemény megjelenését a korábbi kötethez hasonlóan – az időközben elhunyt Dobszay László kivételével – ugyanazok a felkért szakemberek segítették.³

A kötet fejezetei, a dalok csoportosítása is változatlan, mint ahogy az alcímek is: *Gyermekdalok, népdalok, népies dalok és szent énekek*.

Dr. Béres József

³ Népzenei szakértő: Berezky János
Görögkatolikus zenei szakértő: Bubnó Tamás
Kottagrafika: Csonka Szabina Babett
Angol fordítás: Richard Robinson
A kéziratot gondozta: Veternik Ágnes
A könyvet szerkesztette: Béres Klára
A könyvet tervezte: Murányi Zsuzsa

A *Katicabogaréka* népi gyermekdallal kezdődő kottaanyag is ugyanúgy öt nagy fejezetre tagolódik. Kilenc alcsoportra oszlik a II. Népdalok fejezete. Ebben a jeles ünnepekhez, népszokásokhoz kapcsolódó dalokat, a *Fürjescském, fürjescském* párosító éneket, ivó- és mulatódalokat, lakodalmos énekeket, balladákat, keserveseket, rabénekeket, katonadalokat, valamint az „egyéb népdalok” viszonylag terjedelmesebb, gazdagabb kínálatát találjuk.

A *Népies dalok* címet viselő III. fejezeten belül XV-XVIII. századi történelmi dalok és virágénekek után az „egyéb népies dalok” három éneke következik. A negyedik, XIX-XX. századi zeneszerzői dalok és hazafias énekek című fejezetben a *Fordulj, kedves lovam, Lengyelország felé* kezdetű dal kapott helyet. A daloskönyvet záró, négy alcsoportot tartalmazó V. fejezet *Szent énekek* gyűjteménye a *Magasztalja, magasztalja* kezdetű, a csíksomlyói zárandoklatokon használatos moldvai szöveg- és dallamváltozatú gregorián énekkel kezdődik. A *Görögkatolikus énekek* hat dallama – a Sokirgalmú ének, a Vigadjanak a mennyiek kezdetű feltámadási tropár, a Boldogságok antifóna, a két, holtakról emlékező pannachida dallam, az Istenszülő magasztaló éneke, valamint a Nagy doxológia – ma is fontos részei a liturgiának. A *Katolikus énekek* fejezetben *Mi gyarló emberek, kik a földön élünk* nagybőjti, továbbá a *két szentről* – István király, Márton püspök – szóló népének után a három alcsoportból álló részt napszaki énekként *Mivel már besetétedett* kezdetű zárja. A kötet befejező ötödik, Protestáns énekek fejezetében 7–7 református és evangélikus, valamint három unitárius ének található.

A szerző a kötet jövődó használóit – ahogy azt az első Szép magyar ének gyűjteményében is tette – kétnyelvű gyűjtési adatokkal, forrás- és felhasznált irodalomjegyzék közlésével, valamint betűrendes mutatóval segíti a tájékozódásban. Béres József könyvének végén köszönetet mondott *Bereczky Jánosnak* a szilágysági énekek válogatásában nyújtott önzetlen segítségéért, *Kallós Zoltánnak*, hogy Erdély népzenei kultúrájában való jártasságát a szerző tovább mélyíthette, valamint *Erdélyi Zsuzsannának* a kezdetektől tartó szerető, baráti támogatásért.

Mindnyájuknak köszöni, hogy a Szép magyar ének megjelenését fontosnak tartották és azokat magukénak érezve, mellé álltak.

Könyvbemutató Erdőbényén

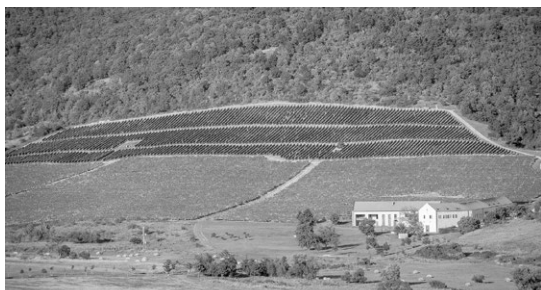
Elgondolásom szerint a könyv recenziója akkor teljes, úgy kerek, ha az új kötet első zempléni bemutatójának különleges eseményét is az olvasó elé tárom. Erdőbényén, a négy napos *Bor, mámor, Bénye* változatos programsorozatába a kulináris élmények közé jól illeszkedtek a népzenei programok, közöttük is az énekeskönyv bemutatója, amelyre a szerző a sátoraljaújrhelyi Lavotta János Művészeti Iskola igazgatóját kérte föl.

E sorok írója két ügyes tanítvánnal – Miklós Luca és Bíbor⁴ – az augusztusi nyár napjaiban „birtokba vette” a kötetet, amiből összeállt a bemutató hangzó anyaga, a mezőségi⁵, széki⁶, somgyi⁷ dalcsozor, valamint a közös éneklésre szánt népdalok jegyzéke. A Lócse-dűlő határában magasodó Béres Szőlőbirtok

és Pincészet 3000 m² területű épületegyüttese⁸ az arra járó tekintetét már messziről oda vonzza.

A pincészethez ellátogatók jutalma a völgyben szemük elé táruló, zegzugos Bénye látványa, s kóstoló pohárral a kézben a népzenei programok

Béres Szőlőbirtok és Pincészet – Regéczy-Béres Melinda ügyvezető igazgató

4 A Miklós-család sokak számára nem lehet ismeretlen, rendhagyó életmódjukat, környezetbarát gazdálkodásukat annak idején a *Kolompok nyelvén*, valamint a *Gasztroangyal* filmkockáin keresztül csodálhatták meg a nézők. Az öt gyermeket (Luca, Bíbor, Boglárka, Virág, Ketel) nevelő, eredeti foglalkozásukat tekintve gyógypedagógus (Eszter) – borász (Rudolf) házaspár őshonos szarvasmarhafajta megmentésére szövetkezett. A kistestű, igénytelen, külterjes tartásra is alkalmas *kárpáti borzderes* hasznos háziállat, fogyasztják húsát, tejéből pedig mikóházai tanyájukon – már nem csak saját fogyasztásra – finomabbnál finomabb sajtokat készítenek.

5 Fordulj kedves lovam, napszentület felé
Szégyen volna, hogyha én azt nem tudnám
Piros kancsó, piros bor

Közös ének: Édesanyám rózsafája, engem nyílt utoljára

6 Tele van a temető árka vízzel
Hajtsd ki rózsám, az ökröket
Közös ének: Három fehér kendőt veszek

7 Álom esett a szememre
Piciny tinó, nagy a járom
Közös ének: Hármat tojott a fekete kánya
Ezt a pohárt kiiszom, éljen a barátság!

8 A Magyarországon élő, ausztrál származású építész, Anthony Gall és munkatársai a tervezésért Pro Architectura-díjban részesültek, valamint az épület a 2007. évi Építészeti Nívódíjat is elnyerte.

lelket felemelő-gazdagító, fergeteges programja. Esetünkben a könyvbe-mutató után a Góbé Zenekar idézte elő ezt a közös éneklésre is ingerlő mánórt. *„A zene rendeltetése: belső világunk jobb megismerése, felvirágozása és kiteljesedése”* - fújtuk egy nagy ötlet nyomán a dalszöveggé vált ismert kodályi gondolatot az együttes virtuóz módon játszó tagjaival.

Több évre visszamenőleg megállapítható, hogy a Béres Szőlőbirtok fesztivál programjainak félreérthetetlen üzenete van, s ennek közvetítéséhez *Sütő András* szavait hívom segítségül: *„Az anyanyelv és a zenei anyanyelv páros szárnya révén lehetünk önmagunk, bármelyiktől fosztana meg a sors, bénák maradunk.”*

Kodály számára *„a dal a magyar lélek tizenkettedik kapuja”*, s aki belép rajta, egyenesen a *„magyar lélek tündérpalotájának kincsei között találja magát. (...) Akárki vehet belőle, mert nem fogy: annál nagyobb, mennél többké. Erőt, gyógyulást ad mindenkinek.”*

Ez a tizenkettedik kapu *„a magyar lélek székely kapuja”* is egyben. *„Lépj be ezen a kapun”* – biztat Kodály, s *„találsz itt olyan varázskövet, amely átgyúrja húso-d, átkeveri véred, meggyógyítja idetartozásodon való kínzó kételyedet, ideköt, hogy már nem tudsz máshová menni... Nehogy azt hidd, hazafiságból kell szeretni ősi dalodat, amelytől annyira elidegenedtél. Szeretni kell önzésből, legszemélyesebb, egyéni boldogságért, élet-ösztönből...(!)⁹ Ha szabad a magyar dalkincset egy óriási borospincéhez hasonlítani, akkor ebben a székely dal a 100 esztendő-s tokaji. Aki ezt egyszer megkóstolja, annak nem ízlik többé sem a műbor, sem a rossz vinkó. A különbség, hogy ez nem árt meg és nem fogy el, akármennyit isszuk...”¹⁰*

Úgy a dal, mint a tokaji Béres-bor is,
válják mindnyájunk egészségére!

Dombóvári János

9 KODÁLY ZOLTÁN: *Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers*. Szépirodalmi Könyvkiadó Bp. 1993. 34. o.

10 KODÁLY ZOLTÁN: *Közélet, vallomások, zeneélet*. Szépirodalmi Könyvkiadó Bp. 1989. 146. o.

Forrai Katalin emléknap

„Az óvodás gyermek a szépre fogékony és szomjas a tudásra. Az úton, ami a műveltséghez vezet, mi óvónők fogjuk a kezét először és irányítjuk az első lépéseit. Rajtunk áll, hogy megtanul-e járni, tovább megy-e az úton egyedül is, hogy zenét művelő és zenekedvelő felnőtté váljon”

Forrai Katalin

Rangos szakmai eseménynek adott otthont 2016. október 8-án a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem kupolaterme. Mintegy 100 főnyi résztvevő gyűlt össze azon a széles körben meghirdetett konferencianapon, amelyen **Forrai Katalin** – a 2004-ben elhunyt, világszerte nagyra becsült zenepedagógus, szellemi hagyatékának elérhető forrásait, időt álló módszertani elveit összegezték. A rendezvény különös aktualitása: Forrai tanárnő, *Kati néni* idén lenne 90 éves.

Az egész napos, színesen felépített programot Dr. Nemes László Norbert a LFZE Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézetének igazgatója nyitotta meg. Méltatta Forrai Katalin zenepedagógiai munkásságának a 21. század pedagógiai gyakorlatára is átívelő jelentőségét. Ennek értékeit hangsúlyozva, párhuzamot vont az EMMI által is támogatott országos törekvéssel, mely a *mindennapos éneklés rangját* hivatott újra visszahozni és melynek programja egy magas színvonalú óvodai zenei nevelési gyakorlatra építhető, sikeresen. Kiemelte, milyen fontos hogy napjaink kisgyermeknevelői, óvodapedagógusai a képző intézményekben megszerzett tudásanyagot a Forrai Katalin által rendszerezett módszertani útmutatásokra is építve alapozzák meg és azokat a gyakorlatban minél erősebb tudás-bázissá fejlesszék.

A nap ennek szellemében sok közös énekléssel és játékkal telt. Ehhez a sokak által várt, a közel múltban újra megjelenő két alpmű, az *Ének a bölcsődében* és az *Ének az óvodában* dalanyaga, játékgyűjteménye bőséges forrást biztosított. Érdekes volt megtapasztalni ugyanakkor, hogy a fiatalabb generációk képviselői milyen sok dallamot – akár a komponált gyermekdalok közül is – újdonságként fedeztek fel! A konferencia nap egyik üzenete: használjuk gyakrabban – és jól – Forrai Katalin könyveinek elméleti- és játék anyagát. Adaptáljuk azt a gyermekcsoportok életkorához, bővítendő érdeklődési köréhez, fejlettségi szintjéhez és az adott képességfejlesztési lehetőségekhez.

A napi program egyik legfontosabb célkitűzése volt a Forrai Katalin életútjának emléket állító *Portré film* vetítése, mely a Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet kecskeméti stúdiójában készült el, az idei év tavaszán. Készítői – dr. Gállné Gróh Ilona és M. Dietrich Helga – az intézet könyvtárában fellelhető archív anyagokból dolgoztak. (Erről a DVD filmről *lapunk ezt megelőző számában* már részletesen beszámoltunk!

Érdekes tapasztalat volt, hogy az emlékfilm második részében bemutatott foglalkozások sora – melyek *Forrai Katalin 3-6 éves korú gyermekekkel rögzített énekfoglalkozásainak* digitalizált változataiként kerültek a közönség elé – milyen *elemi erővel hatottak a jelen lévőkre*. A film feltárta, gyakorlatban is érzékelhetővé tette, mennyire fontos, hogy „a gyermekek élő zenéből, éneklésből-mozgásból közvetlen tapasztalással, aktív cselekvéssel szűrjék le az elemi zenei fogalmakat[...], az óvoda feladata, hogy a gyermek zenei képességeit játékkal és játékos módszerekkel úgy fejlessze, hogy az iskolai neveléshez alapot adjon.” (Forrai, K. (2016): *Ének az óvodában* pp. 59-60. – Móra Kiadó)

A nap folyamán, a film részleteinek elmozdításához illesztve, többször elhangzott Ádám Jenő tanár úr örökbecsű módszertani intelme – melyre

Forrai Katalin is felhívja figyelmünket könyvének *A módszerek szabadsága* c. fejezetében (Lásd: idézett mű 119. oldal). A pedagógusnak rendelkeznie kell egyfajta pedagógiai alpműveltséggel, mely segítségére lehet abban, hogy alkalmazkodni tudjon az adott gyermekcsoport sajátos összetételéhez, fejlődési üteméhez, életkorához valamint a leghatékonyabb módszer és dalanyag kiválasztásához – saját felkészültsége ismeretében.

A DVD tanulságain, valamint a közös éneklések élményén túl a meghívott előadók és az előadások aktuális témafeldolgozása emelte a rendezvény színvonalát.

Elsőként **dr. Kalmár Magda** (az ELTE PPK Pszichológiai Intézetének professzora) tartott előadást, melyet Ének az óvodában: játék, tanulás, alkotás? kérdés felvetésével indított. Kiemelte, hogy kisgyermekkorban a spontán ötletek alapján kibontakozó játékot – mint a tanulás, alkotás alapjául szolgáló tevékenységet – épp oly fontosnak tekintjük, mint az énekhez köthető struktúrált tanulási folyamatok biztosítását az óvodában. A gyermekek, 9-10 éves korukig rendkívül nyitottak az új befogadása iránt, igénylik az új ismeretek elsajátításának lehetőségét. Az ének, az énekesjáték – azok szervezése – számukra természetes forrást jelentenek a szimbolikus játékok érzelmi átéléséhez, az éneklés által indukált ritmikus mozgásformák megvalósítására, új formák kitalálására és a szabályok elsajátítására is. Az éneklés az óvodában tökéletesen összeegyeztethető a játékkal és 'a fejleszthetőség kiaknázására irányuló elvárásokkal'. A tevékenység élvezetes, *nem a teljesítmény a lényeg*. A szocializáció, az egymással való együttműködés, a fogalmi gazdagodás, érzelmek átélése mind játékosan valósul meg az énekléshez kötődő – akár szervezett – tevékenységek során.

Hagyomány és innováció az óvodai ének-zenei nevelésben címmel **dr. Sándor Ildikó** (Hagyományok Háza) előadását hallgatták a résztvevők, a következőkben. A néphagyomány tisztelete, a népi játékok forrásismeretének fontossága, azok mozgásközpontú áttekintése szöttek át az élvezetes összefoglalót. A gyakorlati példák közül a nap végén Ő maga is tanított néhány kevésbé ismert játékot a lelkes résztvevőknek. Az előadó hangsúlyozta az autentikus játék-és mozgásanyag válogatási szabadságát, a játékok elsajátítása során az élethosszig tanulás fontosságát, valamint a *megőrizve megújítani elv* tiszteletben tartását.

A kánonok és kétszólamú szemelvények, az énekesjátékok élménye felpezsdítette a résztvevők hangulatát, tanulási kedvét. A nap végén **dr. Szarka Júlia tanárnő** (Károli Gáspár Református Egyetem), **dr. Gállné Gróh Ilona** (Ringató) és jómagam, **M. Dietrich Helga** (ELTE TÓK),

Jóízű játékkal búcsúztunk,

mesterünk, *Forrai Katalin emléke* előtt tisztelegve.

M. Dietrich Helga

*Az amerikai vendégek
Elizabeth Moll és Mary Place*

Sister Mary Alice Hein emlékezete

*Az utolsó találkozás,
2014-ben*

A kaliforniai Oaklandben 1969-ben alapította meg Észak-Amerika első Kodály Programját Sister Mary Alice Hein, a Holy Names College (ma University) tehetséges zene tanára, zenekari művész, Professor Emerita. Az egyetemen 1963-tól 1990-ig tanított trombitát, a nyári Kodály kurzusokon pedig népzénet.

1966-ban, Kodály Zoltán amerikai előadókörútja alkalmával a Stanford Egyetemen ismerkedett meg a nagy magyar zeneszerző filozófiájával, nevelési elveivel. Személyes találkozására Kodály Zoltánnal életre szóló elhívást jelentett számára, amely arra ösztönözte, hogy a kodályi elveket az amerikai kontinensen terjessze, így a magyar zeneoktatás követőit nevelje. Ott ismerkedett meg Szőnyi Erzsébet tanárnővel is, akinek bemutató előadásai nagy hatással voltak rá.

1970-ben Magyarországra jött a Liszt Ferenc Zeneakadémiára, ahol Szőnyi Erzsébet – akkor a Középiskolai Énektanár-és Karvezetőképző tanszak tanszékvezető professzora – osztályában tanult, valamint különböző iskolatípusokban órákat látogatott és azon igyekezett, hogy minél mélyebben megértse, elsajátítsa, majd hazájába visszatérve alkalmazza Kodály Zoltán útmutatásait az amerikai énektanárok képzésében.

Az első Nemzetközi Szimpózium

Az 1973-ban az első Nemzetközi Kodály Szimpózium létrehívója, szervezője volt Szőnyi Erzsébet tanárnővel együtt, amelyet a Holy Names gyönyörű fekvésű kampuszán tartottak. A korabeli fényképen magyar küldöttek jeles csoportja emlékeztet az amerikai kezdetekre. Ezt köve-

tően pedig magyar zenetanárok kaptak meghívást, hogy nyári szemináriumok vagy egy-egy szemeszter szeretettel fogadott tanárai legyenek a Holy Names University Kodály Programján. *Mary Alice Hein* nővér lelkesen, nagy tudással, alázattal végezte munkáját, amelynek hatását, és személyiségének varázsát 1995-től évről évre tapasztalhattam. Az 1996-ban először megrendezett Gyermekkari Fesztiválnak és a következő néhány év azonos rendezvényeinek érdeklődő hallgatója volt. Tanúja lehettem, milyen figyelemmel, szeretettel kísérte a Kodály Program életét. Utódja, *Anne Laskey* rendszeresen hívta őt rendezvényekre, amelyeken több alkalommal mondta el visszaemlékezéseit a hallgatónak, akik nagy idők tanúját tisztelték példaképükben. Utoljára 2008-ban látogatta meg az Egyetemet, amikor a Kodály Program 40. évfordulóját ünneplő események résztvevője volt.

Sister Mary Alice Hein első nyugdíjas évében, visszagondolva az általa alapított intézet sikeres működésére, értékes kutatásokat végzett a magyar zenei nevelés kezdeteiről és annak nemzetközi elterjedéséről. 20 híres magyar Kodály-követővel, a szellemi örökség őrzőivel készített interjút, amely kötetbe rendezve a Nemzetközi Kodály Társaság kiadásában jelent meg 1992-ben. (*The Legacy of Zoltán Kodály, an Oral History Perspective.*)

Kedves, nyíltszívű, vidám személye sok kollégának hiányzik ezentúl, de sugárzó szeretete, a zenei nevelésért nemzetközi szinten végzett munkája – mindazokban, akikkel szinte haláláig kapcsolatban volt – felejthetetlenül tovább él. Köszönjük áldozatos munkáját itt, Magyarországon is, mert hittel és hűségesen őrizte Kodály Zoltán szellemi hagyatékát haláláig a távoli kontinensen.

Amikor halálhíre elért hozzánk, Mindenszentek napján, Mozart: Requiem-je szólt eltávozott szereteteinkért – érte is.

„...lux perpetua luceat eis.”

Hartyányi Judit

Hartyányi Judit, Gilbert De Greeve, S. Mary Alice Hein, Anne Laskey

Sgambati felfedezése

Utazás egy itáliai zeneszerző világába

Szerencsésnek vallhatja magát az ember, ha vállalkozó szellemű természettel ajándékozta meg a sors. Így örömmel tölti el egy olyan felkérés, ami teljesen ismeretlen zeneszerző felfedezésére invitálja. Ez az utazás **Giovanni Sgambati** (1841–1914) olasz zeneszerző világába enged betekinteni.

Lázás kereséssel teltek a nyári szünidő utolsó napjai: órákig bújtam, lapozgattam Sgambati Magyarországon fellelhető kottáit. Kevés idő adott a válogatásra, mivel a Liszt Ferenc Társaság őszi évadának első rendezvényére szóló felkérés. Egész estét betöltő zenés utazásra hívtuk a Liszt növendék iránt érdeklődő közönséget: az éves sorozat ötletgazdája és műsorvezetője a nemzetközi hírű Liszt-kutató, *Eckhardt Mária*, valamint az előadók, *Szecsődi Ferenc* hegedűművész, Liszt-díjas, Érdemes művész, a Szegedi Tudományegyetem professzora, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, *Molnár Tímea* opera szakos zeneakadémiai hallgató, és jómagam, a műsor szerkesztője.

A programot *Liszt Ferenc* művei keretezték: a *Koronázási miséből* a *Benedictus* saját hegedű-zongora átiratában hangzott el, zárószámként pedig a *Szerelmi álmok* (No. 3). A műsorszámok többségét *Sgambati* darabok alkották. Összehasonlításként Heine „Mint egy virág, olyan vagy” c. versét mindkét komponista által megzenésített formában hallhattuk. Első szembetűnő különbség a nyelv: Sgambati egy olasz fordítást használ Liszt eredetijével szemben. A második: a dallam nemes egyszerűsége Lisztnél.

Sgambati életműve igen széles, ennek ellenére hazánkban kevésbé ismert. A figyelmet Liszt legkedvesebb olasz tanítványára először a *Dr. Eősze László* 90 éves születésnapja alkalmából rendezett konferencia irányította. Próbáltam a lehetőségekhez képest betekintést nyújtani Sgambati zongoraműveibe, hegedűdarabjaiba, illetve szóló énekes irodalmába. Így esett a választás az önálló *Notturmo-ra*, s az Op. 12-es sorozatra, melynek címe: *Fogli volanti* (Repülő levelek). Ebből a ciklusból a No. 5. *Vecchio castello (Croquis)*, – No. 2. *Canzonetta*, – No. 3. *Idillio*, – és a No. 4. *Marcia (Humoreske)* hangzott el. Ezek a szóló zongorára írott karakterdarabok egyáltalán nem emlékeztetnek Sgambati mestérére. A *Notturmo* esetében inkább Chopin hatása, a rövid karakterdaraboknál pedig Schumann juthat eszünkbe. Mind zeneileg, formailag, technikailag, valamint harmóniájában azt érezni, mintha szándékosan háttérbe fordítana Lisztnek. Kissé különködőnek érzi az előadó, amikor Disz-dúrban kell olvasnia.

Sgambati leginkább Rómában tevékenykedett. Ő vezényelte elsőként Itáliában a Dante szimfóniát és Liszt számos

más művét – mint zeneszerző azonban mégsem követte a romantika olasz, vagy „liszti-wagneri” ágát.

A vokális darabokat leginkább a nyelv alapján választottam ki. Így a „Care luci (nápolyi népdal)” és a „Rose” c. d’Annunzio olasz verse mellé két francia dal, az „Il faut aimer!” (Szeretni kell) és a „Priere” (Ima) került. Dalai melodikusak, de nincsenek benne tipikusan olasz fordulatok. Ezekben is találunk furcsa modulációkat, váratlan akkordokat ugyanúgy, mint zongoradarabjaiban.

A hegedűre készült „Andante cantabile” (Op. 24. No. 1) és a „Serenata napoletana” (Op. 24. No. 2) tulajdonképpen a kamarairodalom része lehetne, mivel a zongora egyenrangú partnere a hegedűnek. Sgambati annak ellenére, hogy zongorista, igen jól ismeri a többi hangszer sajátosságait is. Nemcsak zongoraötöst írt, hanem vonósnégyest, oktettet, zongoraversenyt, sőt Requiemet és két szimfóniát is. A szólamok hangszereszerűek, de technikailag igen nehezek. Op. 4-es zongoraötösének 2. tételét akár kuriózzumnak is lehetne nevezni, mivel az a ritkán előforduló 5/8-ban íródott.

Szintén különlegességnek számít az est utolsó műsorszám, Lisztől a Liebesträume No. 3, (a szerző énekes verziója, majd Joseph Aachron hegedűre-zongorára készített átírata), koncerteken általában az eredetit, a zongoradarabot szokták műsorra tűzni. Úgy gondolom, elég jó idegenvezetőnek bizonyultak az előadók, mivel szemmel láthatóan nagy sikert aratott nemcsak a két Liszt átírat, hanem Eckhardt Mária kalauzolása és az összes Sgambati mű is.

Köszönet illeti a szervezőket, a Liszt Ferenc Társaság társelnökét, *Eckhardt Máriát* és főtitkárát, *Rozsnyay Juditot* ezért a nagyszerű lehetőséért. Várjuk a következő meghívást a további felfedező utazásokra.

Nagy Márta

Testvérkórusok Találkozója Komlón

A Komlói Pedagógus Kamarakórus – és alapító karnagyja, *dr. Szabó Szabolcs* évek óta tervezi, hogy fesztivált rendez a határon túli magyar testvérkórusokkal együtt – Komlón. Nehezítette a szervezést, hogy a 38 éve működő amatőr kórus miként teremti meg az anyagi feltételeket.

A nyáron megvalósult az „álom”.

Jóleső érzés volt tapasztalnunk a kórustagok áldozatvállalását, de azt is, hogy a szervezésben önzetlen segítők is jelentkeztek: Polics József, Komló Város polgármestere a fesztivál-hangversenyen köszöntötte a fellépőket; Hardy Judit a Sikondai Gyermektábor gondnok-igazgatójaként biztosította a szálláshelyeket és az étkezéseket; Mátyás Imre atya a rendelkezésünkre bocsátotta a komlói római katolikus templomot; Horváth Éva, a komlói Közösségek Háza igazgatója ötleteivel és a szervezés összehangolásával, Korbuly István, a komlói Súlygyök Színház tagja a konferálással támogatta a munkánkat.

Kik fogadták el a meghívásunkat?

1. A „Musica Humana” Kamarakórus (Ada – Vajdaság – karnagy: Birkás János);
2. A „Csengettyű” Kórus (Kassa – Felvidék – karnagyok: Ferencei Andrea és Kekenyák Szilvia);
3. A „Musica Sacra” Kamarakórus (Székelyudvarhely – Székelyföld – karnagy: Rózsa Imre);
4. A „Laudate” Kamarakórus (Sepsiszentgyörgy – Székelyföld – karnagy: Lőfi Gellért).

A csütörtöki megérkezéstől a vasárnap reggeli búcsúzásig a következő programok részesei lehettek a meghívottak: Séta a környéken és egymásnak éneklés a festői környezetben lévő Sikondai Gyermektábor szabadtéri színpadán.

A Kodály Zoltán Általános Iskola a rendelkezésünkre bocsátotta a tantermet (ahol üdítő és pogácsa várta a kórusokat) beéneklésre, próbára.

A Fesztiválkoncerten (a komlói római katolikus templomban) természetesen énekelt a vendéglátó Komlói Pedagógus Kamarakórus, illetve meghívottként a Komlói Munkáskórus is karnagy: *Kunváriné Okos Ilona*.

A nagy sikerű hangverseny után a fellépő énekkarok virágot, díszoklevelet és emléktárgyat kaptak (ez utóbbi Perhács Eszter, kerámiaművész alkotása). A koncertet fogadás követte a Sikondai Gyermektáborban. A pohárköszöntőt Polics József, Komló Város polgármestere mondta. Emlékezetes este volt.

A szombati pécsi városnézés, séta keretében rögtönzött koncertet adtak a vendégkórusok a Dóm Kőtarban. A délutáni szabad program alatt találkozhattak egymással a régi kórustag-barátok Komlón, illetve Pécssett a Komlói Pedagógus Kamarakórus énekeseivel.

Vasárnap reggel búcsúztunk el vendégeinktől a Sikondai Gyermek-táborban. A sepsiszentgyörgyi „Laudate” Kamarakórus tagjai még szolgálatot vállaltak a komlói római katolikus templom szentmiséjén.

Az eddig érkezett köszönő levelek azt bizonyítják, hogy a Komlói Pedagógus Kamarakórus tagjainak és segítőinek fáradozása nem volt hiábavaló.

dr. Szabó Szabolcs

Ünnepre jöttünk

20 éves a Törökbálinti Cantabile Kórus

Akár Hassler kórusművének címe is lehetett volna mottója a Törökbálinti Cantabile Kórus jubileumi hangversenyének

2016. október elsején rendezték meg az alapításának 20. évfordulóját ünneplő vegyeskar estéjét, melyre nemcsak környékbeli kórusok kaptak meghívást, hanem egy-egy erdélyi és felvidéki énekkar is. A jubileum jó alkalmat adott egy színes találkozóra: fellépett a *Munkácsy Mihály Művelődési Ház* nagytermében a helybéli fúvószenekar, a Gyémántkút Mazsorett táncscsoport, az érdi Rosenbrücke Sváb Nemzetiségi Kórus, a Törökbálinti Hagyományörző Sváb Kórus, a Zimándy Ignác Általános Iskola gyerekkara, a Törökbálinti Római Katolikus Gyerekkar, a Lendvai Károly Férfikórus, a Gyergyószentmiklósi Szent Miklós Kamarakórus,

az Ipolysági Musica Aurea Vegyeskar, a Törökbálinti Hagyományőrző Táncsoport, valamint képviseltette magát a *Szónyi Erzsébet Zeneiskola*.

A koncerten vezényelt Bán László, Dósa Attila, Tóthné Pfeffer Lilla, Feketéné Rendes Mária, Tóth Csaba, Kolcsár Árpád, Béres Gábor. A koncerten utolsóként a jubiláló kórus szerepelt, *Vékey Mariann* dirigált, zongorán közreműködött *Nagy Márta*.

A zene világnapjára meghirdetett hangverseny műsora a barokk kórusmuzsikától napjainkig ívelt. Hallhatott a közönség Händel oratórium részletet, Csajkovszkij, Schubert, ifj. J. Strauss, Liszt, Erkel, Kodály, Bartók, Karai, Daróci Bárdos, Orbán műveket, de láthatott Palotást is.

Befejezésül az **Összkar** Beethoven Örömódáját adta elő, és zárószámként Orff Carmina Burana-jából az „O Fortuna” tételt szólaltatták meg nagy sikerrel, vezényelt: *Vékey Mariann*.

A jubileumra ünnepi kiadvány és a Cantabile régebbi koncertjeiből összeállított CD is készült, mely méltóképp válogat a kórus múltjának fontos eseményeiből, emlékeiből, fotóiból, felvételeiből. Hasonló sikereket kívánunk a továbbiakban is a Cantabile Kórusnak, és karnagyuknak.

Nagy Márta

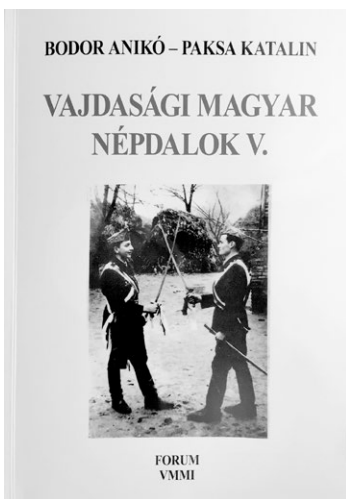
Vajdasági magyar népdalok V.

Ezzel a kötettel nemrég egy rendkívül nagyigényű sorozat fejeződött be az újvidéki Fórum Kiadó és a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézet kiadásában, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézetének közreműködésével. E sorozatot, mely mintegy édestestvére a Magyar Népzene Tára köteteinek, **Bodor Anikó** indította el 1997-ben azzal a céllal, hogy „a vajdasági tarka eredetű magyar népeség népdalkincsének színe-javát a közművelődéssel megismertesse.” Az eddig megjelent négy kötet felöleli a lírai dalokat, balladákat, betyár- és pásztor-dalokat, párosítókát, lakodalmasokat, valamint az énekes gyermekjátékokat.

A nem rég megjelent V. kötetben pedig a jeles napi szokások és jeles időszakok énekei kaptak helyet. E nagy munka végleges összeállításában Bodor Anikó már nem vehetett részt. Ezt a Vajdasági Magyar Nemzeti Tanács elnökének, *Hajnal Jenőnek* kérésére **Paksa Katalin**, az MTA doktora, népzene-tudós végezte el, akit több évtizedes szakmai és baráti kapcsolat fűzött a sorozat elindítójához. Nagy munkájában számos szakértő segítette mind a Vajdaságból, mind az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet Népzene-és néptánc-kutató osztálya munkatársai közül.

A kötet 46 gyűjtő anyagát foglalja magában. Köztük viszonylag kevés a hivatásos népzene-kutató, ellenben van tanár, orvos, pap és néprajzkutató. A közölt anyag újdonságot jelent nem csak a nagyközönség, hanem a tudományos kutatók számára is, mert mint Hajnal Jenő a gyűjtemény előszavában írja: „monografikus áttekintést nyújt – népzenei, zenetörténeti és néprajzi vonatkozásban egyaránt – a Dél-Alföld egyik sajátos tájáról, egy olyan vidékről, amely már csaknem egy évszázada kisebbségi léthelyzetben őrzi és élte zenei anyanyelvét is.” A kiadványhoz hangzó melléklet is tartozik 113 példával, melynek hallgatása során az élő népi előadásmód minden szépségét élvezhetjük.

A Bevezetőben a szerző igen magvas tanulmányát olvashatjuk, melyben sokoldalúan tárja elénk, összegzi a kötetben található népszokások jellemzőit. Megtudhatjuk, hogy a Vajdaság zenefolklórában a teljes

magyar nyelvterület öt népzenei dialektusából az egy moldvai kivételével a többi négy mind képviselve van, mivel a török kiűzése után Magyarországnak szinte minden megyéjéből jöttek ide telepések, akik a soknemzetiségű új környezetben is megőrizték otthoni hagyományukat. E folklórkincs idővel az együtt élés során összecsiszolódott, honosult, összességében rendkívül gazdaggá, színessé, változatossá vált.

„A falusi emberek életébe – még a 20. század első felében is – szervesen illeszkedtek az énekkel, zenével egybekapcsolt ünnepek, amikor a nehéz fizikai munka után megpihentek, a küzdelmes hétköznapi gondjait félretették. Az időt az esztendő jeles napjaihoz és időszakaihoz mérték.” Írja a szerző. Majd elemzi a jeles napokhoz fűződő énekes népszokások történeti, valamint zenei gyökereit, a szokások lefolyásának mikéntjét, és a dallamok egységes zenei stílushoz nem köthető voltát. „Régi és új stílusú dallamok csak kivételképpen szerepelnek köztük, előfordulnak viszont a kötetlen szerkezetű, archaikus réteg ütempáros és recitatív képviselői (disznótoros kántálóknban, farsangi köszöntőknben, pünkösdlőknben, betlehemes játékok részleteiben.) A szokásdalok keleti eredete csak a regös-ének esetében valószínűsíthető, amit a Vajdaságban farsangi köszöntőként énekelnek (30-34. sz.)” Megállapítja, hogy középkori, majd barokk zenei hatások erősen érvényesülnek a jeles napi szokások dallamanyagában. Az egyházi énekekből is folyamatosan kerültek a századok folyamán dallamok a nép ajkára, bizonyítva az írásos magaskultúra és a szájhagyományos műveltség összefonódását, egymásra hatását. Ezeket a falusiak ajkán variálódott népénekeket is „szokásdalnak” tekinti Paksa Katalin.

Leírja továbbá, hogy az egyes énekes népszokások dallamait csak az esztendő meghatározott jeles napjain, ünnepkörei idején éneklék. De a dallam és a szokás nem mindig kötődik szorosan, kizárólagosan egymáshoz. Vannak egyetlen alkalomhoz fűződő dallamok, mint például a pünkösdlőké (111-135.sz.) és a farsangi köszöntőké (30-34.sz.). Egy-egy azonos ünnepkörön belül azonban egy bizonyos ének különböző szokásokban is szerepelhet. Ez különösen a karácsonyi ünnepkörre jellemző. A Bálint Sándor gyűjtéséből országosan ismert Kirje, kirje, kis dedecske kezdetű éneket bölcsőjáraskor (199.sz.), Szentcsalád-járaskor (182.sz.), karácsonyi köszöntőként (200-II., 210-212.sz.), és betlehemes játékban (243-VII., 253-III., 258-V.sz.) is éneklék. Vannak azonban olyan dallamok is, melyek a legkülönbözőbb ünnepekhez is társulhatnak, annak megfelelő másik szöveggel. A 19. században az írás-olvasás elterjedésével az „ad notam” technika a szokásdalokban is megjelent. Ez főként a búcsúénekek és a Szentcsalád-járás esetében kap szerepet a vajdasági hagyományban. Az Orgonahangok énekeskönyvből illesztettek például szövegeket ismert dallamokhoz a jó hangú, közös éneket-imát irányító előénekesek, ezzel nem egy esetben a dallam variálódását előidézve. Erről nyilatkozik is Dienes Pál 67 éves bácskertesi előénekes (179-II.sz.)

A közreadás szempontjairól is alapos tájékoztatást kaphatunk a Be-

vezető folytatásában. Az eddig megjelent publikációkon túl minden fel-
lelhető hangzó és kéziratos forrást figyelembe vett a kötet anyagának
összeállításakor Paksa Katalin, elsősorban a Vajdasági Magyar Népzenei
Archívumból és a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi
Kutatóközpont Zenetudományi Intézete népzenei gyűjteményéből, to-
vábbá Bodor Anikó jeles napi énekekben, szokásokban gazdag hagyaté-
kából, melyet a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet őriz. Így e könyv
együttesen mintegy 950 adatát a vajdasági szokások teljes dalkincsének
tekinthetjük, melyek közül a legkorábbi gyűjtés 1872-ből, a legújabb 2013-
ból való. A „népzeneidegen dalokat” a szerző nem vette figyelembe, iga-
zodva ezzel Bodor Anikónak a korábbi kötetekben alkalmazott közrea-
dási gyakorlatához.

A közölt dalok elsődleges forrásai a rendelkezésre álló hangfelvételek
voltak, melyeket a szerző nagyrészt saját maga jegyzett le. A publikált
forrásanyag vizsgálata során is a hangzó anyag szolgált alapul. Eseten-
ként találunk a kötetben kotta nélküli gyűjtéseket is, melyeket a szerző
néprajzilag fontosnak tartott, egykori dallamát megállapíthatónak tart-
va. A dalokat és énekes szokásokat a könyv a naptár szerinti rendben
tárja elénk. A hozzájuk fűzött rendkívül alapos és széleskörűen tájéko-
zató jegyzeteket esetenként az adatközlők hajdani elbeszélései, a szokás-
sal kapcsolatos megjegyzései teszik teljessé. Az ő szavaik közel hozzák
a mai olvasókhoz a régi ünnepi alkalmaknak ezt a színes világát.
A dalszövegek tájnyelvi közlése Bodor Anikó módszerét követi. A kötet
végén különböző nagyon jól használható fontos mutatók segítenek ben-
nünket a hatalmas anyagban való eligazodásban. A tájszavak és kevésbé
ismert kifejezések magyarázata pedig különösen érdekes olvasmány.

Ebből a csodálatosan gazdag szokásanyagból nehéz lenne kiválasztani
a legértékesebbet, legszebbet vagy legérdekesebbet, legkedvesebbet.
Egyaránt a szívünkhöz szól a maga módján mindegyik. Számomra nagy
élmény volt végignézni, végig énekelgetni a könyvet, és újra rácsodálko-
zni arra, hogy mennyire nem ismer határokat, mennyire egységes is a
magyar dalhagyomány. Hogy láthattam, e kötet lapjairól rám köszönnek
olyan adatok, melyeket korábban magam is feljegyeztem gyűjtőútjaim
során a békési névnapköszöntőkben, a nyíradonyi farsangi lótemetésben,
a csépai bögőtemetésben vagy betlehemes játékok szövegeiben.

A mai országosan igen népszerű *Fölszállott a páva* televíziós adások
látán, ebben a népdalok és táncok értékei iránt fogékony közhangulat-
ban különösen szerencsésnek és örömtelinek tartom egy ilyen hatalmas
munkával és szakértelemmel elkészített fontos kiadvány megjelentetését.
Most láthatjuk igazán egy ilyen kötet értékét! Köszönjük mindenkinek,
aki ehhez áldozatos munkájával hozzájárult, valamint a kiadását előse-
gítette! Kívánom hogy használják e könyvet sokan, merítsenek belőle,
a „tisztá forrásból”, mely minden generációnak „lelki táplálékot” adhat.

Bencze Lászlóné dr. Mező Judit

KOCSIS ZOLTÁN 1952 – 2016

Ez évi rendes közgyűlésünkön Kocsis Zoltán zongoraművész, a Nemzeti Filharmonikusok fő-zeneigazgatóját tiszteletbeli taggá választottuk.

Július 21-én az elnökség néhány tagját fogadta a próbához készülődő zenekar előtt a kitüntetett: akkor adtuk át a tiszteletbeli tagságot tanúsító oklevelet és szerény ajándékunkat – ahogy erről korábban már beszámoltunk.

Tudtuk, hogy betegséggel küzd, mégis reméltük, hogy a kitűzött nagy feladatok művészi ereje és az élni akarás még sokáig közöttünk tartja. A Gondviselés másként rendelkezett, Őt további szenvedésektől megszabadítva, a magyar és a nemzetközi zenei életet sajnos megfosztva egy kivételesen nagy tehetségű, alkotóerővel megáldott és fontos poszton példás eredménytel működő zeneművésztől.

A méltatók a média különböző fórumain elmondtak mindent az eltávozotról. Mi itt csak hálaival emlékezünk meg Kocsis Zoltánról. Hálaival

a sok szép zenei élményért, és azért is, hogy oly sokszor felemelte szavát gondjaink orvoslása érdekében. Sajnos, mindez múlt idővé vált: ő már legkedvesebb zeneszerzője, Bartók Béla sírja közelében alussza örök álmát. Nekünk, s a következő nemzedékeknek azonban itt maradtak, nagy szerencsénkre, az emléke fakulását nem engedő felvételek zongorajátékáról és a vezénylete alatt felcsendült művekről.

Előhang a Kodály-évhez a Magyar Kodály Társaság elnökétől

Örömmel vettük a hírt még augusztusban, hogy a kulturális kormányzat 2017-et, Kodály Zoltán születése 135. és halála 50. évfordulója esztendejét *Kodály évvé* kívánja nyilvánítani. Megkezdődött a programtervek számbavétele azzal a szándékkal, hogy a támogatási igényeket is felmérjék, és minél tartalmasabb, minél színvonalasabb programok jöhessenek létre. Aligha lehet bárkinek is kétsége afelől, hogy a Magyar Kodály Társaság elnöksége és tagsága elsődrendű feladatának tartja, hogy vállalja az Alapszabályban is megfogalmazott misszióját, Kodály életművének megismertetését a „hétköznapi éveket” meghaladó módon és mértékben próbálja meg segíteni. Ezért is örömmel és gazdag programjavaslattal választottunk a Emberi Erőforrások Minisztériuma felhívására.

Egyelőre ezekről a tervekről, szándékokról szólhatunk röviden, abban a reményben, hogy a kellő támogatást elnyerve, a magunk szakértelmét, ügyszeretetét és – meglehet: olykor talán megfeszített – munkáját hozzáteve 2017 végén közreműködőknek és közönségnek, a magunk közösségének és a programjaink iránt érdeklődőknek egyaránt sok örömet, sok szép zenei élményt nyújtó év mérlegét készíthetjük majd el.

Február 4-én a Zeneakadémián *Karácsonytól karácsonyig – jeles napok Kodály Zoltán kórusműveiben* című hangversennyel indítjuk a Magyar Kodály Társaság „Kodály-évet”.

Márciusban a KÖTÁval közösen szervezünk konferenciát három témakörben: Kodály pedagógiai művei, a népzene Kodály kórusműveiben és a kórusművek előadói tradíciói. E tematikákhoz kapcsolódik majd a koncert.

Az őszi évadban történeti tematikájú művekből lesz hangverseny.

Szeretnénk a Kodály vonósnégyes műsorát is elvinni két helyre, folytatva az elmúlt évek kezdeményezését. Arany János bicentenáriumát és a Kodály évfordulót minél többfelé pódiumra kerülő balladaesttel szeretnénk emlékezetessé tenni. Tervbe vettük a tíz évvel ezelőtthez hasonló Kárpát-medencei Kodály-vetélkedő megszervezését társszervezetek segítségével. Érd megyei jogú város önkormányzata pedig máris elindította a megyei jogú városok általános iskolásainak meghirdetett Kodály műveltségi játékát.

Tervezzük a Kodály nevét viselő iskolák, együttesek regionális találkozóit. Számos más program is elindul, a tervezés és szervezés stádiumában van, de mindenről nem adhatunk itt számot. Kísérjük figyelemmel az emlékév minden eseményét, a mások felkínálta alkalmakat is!

Természetesen marad tere – helye, ideje – a helyi kezdeményezéseknek, sőt nagyon is fontos, hogy minél többen aktívan vegyenek részt

a Kodály Zoltán életműve előtt tisztelgő, az életműből merítő programokban.

Biztos vagyok benne, hogy az előadói vagy a koncertpódiumra lépők – legyenek kicsinyek vagy nagyok, műkedvelők vagy hivatásosok – odaadással és gondosan készülnek fel. De jó lenne, ha a közönség körében is minél több hívet tudnánk szerezni Kodály Zoltán alkotóművészetének, tudományos és pedagógiai életművének.

Az UNESCO honlapja Anniversaries 2017 cím alatt sorolja fel a világ kultúrájának azon személyiségeit, akiknek az életművére rá kívánják irányítani a figyelmet. A Magyar UNESCO Bizottság kezdeményezésére – a honlap tanúsága szerint Finnország, Németország, Görögország és Szlovákia támogatásával – Kodály Zoltán is a kiemelt évfordulós személyiségek között szerepel. Örömet és növekvő feleősséget jelent, hogy az UNESCO december elején felvette a Kodály koncepciót a Legjobb Megőrzési Gyakorlatok Listájára.

Munkálkodjunk azon, hogy minél többen megtapasztalják, amit Nádasy Kálmán, a néhai nagyhatású operarendező, operaigazgató oly szépen fogalmazott meg Kodály zeneműveivel kapcsolatban. Kodály zenéje: *élni segítő zene!* Halljuk meg üzenetét!

dr. Ittész Mihály

*Szervátiusz Tibor: Tiszta forrásból c. szoborkompozíciója
a Kecskeméti Kodály Intézet előkertjében*

SÍK SÁNDOR: TEDD A JÓT!

*Tekintet nélkül arra, hogy
Másoknak tetszik
Vagy nem,
Tekintet nélkül arra, hogy
Látják-e vagy nem,
Tekintet nélkül arra, hogy lesz-e
Sikere vagy nem,
Tedd a jót!*

*Tégy minden jót, amit
Megt tehetsz,
Ott, ahol vagy,
Úgy, ahogy teheted,
Akkorát, amekkorát tehetsz,
De mindig, szüntelen ez legyen
A programod!*

*Kedves olvasóinknak
meghitt Karácsonyi Ünnepeket,
jó egészségben töltendő,
eredményes, boldog, békességes
Új Esztendőt kívánunk!*

ORSZÁGOS KODÁLY ZOLTÁN MŰVELTSÉGI VETÉLKEDŐ

MEGYEI JOGÚ VÁROSOK
ÁLTALÁNOS
ÉS KÖZÉPISKOLÁI
VALAMINT ALAPFOKÚ
MŰVÉSZETOKTATÁSI
INTÉZMÉNYEINEK
RÉSZVÉTELÉVEL

ÉRD, 2016. szeptember 30. – 2017. június 10.